

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU

Sosiaalialan koulutusohjelma

Laura Simola

LEIKISSÄ LÄSNÄ, MUKANA LATTIALLA – KOKEMUKSIA PIENRYHMÄ-
TOIMINNASTA JA OMAHOITAJUUDESTA RUUSULAAKSON PÄIVÄKODIS-
SA

Opinnäytetyö 2014

TIIVISTELMÄ

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU

Sosiaali- ja terveysala

SIMOLA LAURA

Leikissä läsnä, mukana lattialla – Kokemuksia pienryhmätoiminnasta ja omahoitajuudesta Ruusulaakson päiväkodissa

Opinnäytetyö

45 sivua, 9 liitesivua

Työn ohjaaja

Heikkinen Miia

Toimeksiantaja

Kouvola kaupunki/ varhaiskasvatus

Avainsanat

varhaiskasvatus, päivähoido, pienryhmätoiminta, omahoitajuus

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli saada selville Ruusulaakson päiväkodin henkilökunnan kokemuksia pienryhmätoiminnasta ja omahoitajuudesta. Lisäksi tavoitteena oli selvittää alle kolmevuotiaiden ryhmän lasten vanhempien kokemuksia omahoitajuudesta. Opinnäytetyö on tehty yhteistyössä Kouvola kaupungin kanssa ja sitä voidaan käyttää apuna arvioidessa ja kehittäessä pienryhmätoimintaa ja omahoitajuutta.

Tutkimuksen aineisto kerättiin kyselyllä. Päiväkodin henkilökunnalle ja vanhemmille olivat eri kyselylomakkeet. Kyselyt koostuivat avokysymyksistä. Henkilökunnalle laadittuun kyselyyn vastasi kahdeksan työntekijää, ja vanhempien vastauksia palautui yhdeksän kappaletta. Saatu aineisto analysoitiin sisällön analyysia soveltamalla.

Tutkimustulosten mukaan henkilökunta koki pienryhmätoiminnan ja omahoitajuuden pääosin myönteisenä asiana. Pienemmässä ryhmässä ryhmän hallinta on helpompaa, melua on vähemmän, ja lapsen yksilöllinen huomioiminen onnistuu paremmin kuin aikaisemmin. Oman työssä jaksamisen koettiin parantuneen pienryhmätoiminnan tai omahoitajuuden myötä. Haastavaksi työmenetelmässä koettiin suunnitteluajan riittävyys.

Vanhemmat kokivat omahoitajuuden hyvänä työmenetelmänä. Heidän kokemustensa mukaan toiminta oli selkeytynyt ja rauhoittunut omahoitajuuden myötä. Omahoitaja tunsi lapsen hyvin, ja hänellä oli aikaa huomioida lapsi yksilöllisesti. Yhteistyö omahoitajan kanssa koettiin avoimeksi ja joustavaksi.

ABSTRACT

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU

University of Applied Sciences

Social Services

SIMOLA LAURA

Being present at children's play on the floor – Experiences
with small group activities and primary nursing in Ruusulaakso
day care center

Bachelor's Thesis

45 pages + 9 pages of appendices

Supervisor

Heikkinen Miia, Senior Lecturer

Commissioned by

the City of Kouvola

Keywords

early childhood education, day care, small group activities,
primary nursing

The purpose of this study was to find out how the personnel of the Ruusulaakso day care center experience small group activities and primary nursing. In addition the purpose was to examine how under three-year-old children's parents, experience primary nursing which means that in general one worker takes care of their child during the day.

This study has been conducted in cooperation with the city of Kouvola and the result will be used to evaluate and develop the work in Ruusulaakso day care center. The data was collected using a questionnaire consisting of open questions. There were different forms for personnel and parents. Eight workers and nine parents answered the questionnaire.

The results of the study show that in general the personnel thought that small group activities are a good method. In smaller groups controlling the group is easier. There is less noise and a child can be better noticed individually. Personnel experienced that they have more strength to work now. Having enough time to plan the work seems to be challenging.

Parents were satisfied with primary nursing. They thought that activity is now clearer and more peaceful than earlier. A primary nurse knows the child well and has time to notice him/her individually. Parents experienced that cooperation with primary nurse is open and flexible.

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

ALKUSANAT

1	JOHDANTO	7
2	VARHAISKASVATUS JA PÄIVÄHOITO	9
2.1	Määrittelyä	9
2.2	Päivähoidon kehitysvaiheita	10
3	KASVATTAJANA VARHAISKASVATUKSESSA	12
3.1	Ammatillisuus	12
3.2	Kasvatustyyli	13
3.3	Päiväkodin henkilöstö	14
4	LAPSEN KEHITYKSESTÄ	15
4.1	Kiintymyssuhteen perusta	15
4.2	Mielikuvitus kehittyä	16
4.3	Tyyntä myrskyn edellä	17
5	SOSIAALISUUS JA SOSIAALISET TAIDOT	18
5.1	Sosiaalisuus	18
5.2	Sosiaaliset taidot	19
5.3	Sosiaaliseen kehitykseen vaikuttavia tekijöitä päiväkodissa	20
6	PIENRYHMÄTOIMINTA	21
6.1	Ryhmän määritelmä	21
6.2	Lapsi ryhmän jäsenenä	22
6.3	Pienryhmätoiminta vuorovaikutuksen mahdollistajana	22
6.4	Omahoitajuus kiintymyssuhteen tukena	24
6.5	Pienryhmätoiminnan ja omahoitajuuden toimivuuden edellytyksiä	26
7	TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	26
7.1	Tutkimusongelmat	26

7.2	Tutkimuksen kohderyhmä	26
7.3	Tutkimusmenetelmä, aineiston keruu ja aineiston analysointi	27
8	TULOKSET	28
8.1	Pienryhmätoimintaan valmistautuminen ja ennakoasenteet	29
8.2	Pienryhmätoiminnan vaikutukset omaan työhön	29
8.3	Pienryhmätoiminnan vaikutukset lapsiin	31
8.4	Vanhempien kokemuksia omahoitajuudesta alle 3-vuotiaiden ryhmässä	32
9	PÄÄTELMÄT JA POHDINTA	34
9.1	Tutkimustulosten tarkastelu	34
9.2	Tutkimuksen luotettavuus ja eettiset kysymykset	38
9.3	Oma pohdinta ja jatkotutkimusaiheet	39
	LÄHTEET	41
	LIITTEET	
	Liite 1. Kysely henkilökunnalle	
	Liite 2. Kysely vanhemmille	

ALKUSANAT

Tein opinnäytetyön kevään 2014 aikana. On ollut haastavaa työskennellä tiukan aikataulun mukaan, huolehtia perheestä ja suorittaa omaa työharjoittelua tehtävineen. Motivaationi on auttanut minua ponnistelemaan, ja olen saanut järjestettyä aikaa kirjoittamiselle. Kevät on kulunut pitkälti tietokoneen ääressä, ja ajatukset ovat olleet opinnäytetyössä. Olen helpottunut saatuaani työn valmiiksi ja tyytyväinen itseeni ja aikaansaannoksiini.

Opinnäytetyöni ei kuitenkaan olisi valmistunut ilman ulkopuolista tukea. Haluan esittää lämpimät kiitokseni opinnäytetyöhöni vaikuttaneille henkilöille. Haluan kiittää Ruusulaakson päiväkodin johtajaa Tuula Sievästä sekä päiväkodin henkilökuntaa. Myös kyselyyn vastanneet vanhemmat vaikuttivat työni onnistumiseen, joten kiitos heille. Kiitokset kuuluvat myös varhaiskasvatuspäällikkö Helena Kuusistolle sekä ohjaavalle opettajalle Miia Heikkiselle. Haluan kiittää Keskustan päiväkodin henkilökuntaa tuesta, sekä Kymintehtaan päiväkotia aineiston lainasta. Kiitokset myös, miehelleni Mikalle sekä lapsilleni Aadalle, Elsalle ja Ilmarille.

Kouvolassa 6.5.2014

Laura Simola

1 JOHDANTO

Päivähoitoa on pidetty pitkään lapsen kehitystä tukevana hoitomuotona. Tutkimukset ovat kuitenkin osoittaneet, että päivähoitoon voi liittyä tekijöitä, jotka ovat riski lapsen kehitykselle. Tällaisia altistavia tekijöitä päivähoidossa ovat lapsen nuori ikä, liian isot ryhmät, pitkät hoitopäivät, vaihtuvat tai epäpätevät hoitajat sekä vääränlaiset kasvatuskäytännöt (Kalland 2012, 149).

Viime aikoina on keskusteltu paljon päivähoidon laadusta. Laatuun vaikuttaa moni asia, mutta tärkeimmäksi päivähoidon laadun kriteeriksi nousee lapsiryhmän koko. Muita tärkeitä laadun määrittäjiä ovat lapsiryhmän ja hoitajien pysyvyys ja lapsen hoitopäivän pituus. (Keltikangas-Järvinen 2012, 207.) Huttusen (1988) tekemässä tutkimuksessa käy ilmi, että lapsen käyttäytymisen taustalla olevia syytekijöitä ei ole mahdollisuutta riittävästi ottaa huomioon, koska lapsiryhmä on suuri. Myös Bardy ym. (2001) mainitsevat raportissaan, että lapsiryhmiä pidetään liian suurina.

Päivähoidon laadun parantamiseen sekä lapsen kehityksen ja yksilöllisyyden tukemiseen on yritetty panostaa muuttamalla toimintaa. Päivähoidossa on yleistynyt toimintamenetelminä pienryhmätoiminta ja etenkin alle kolmevuotiaiden ryhmässä omahoitajuus -työmenetelmä. Pienryhmätoiminnassa ryhmän lapset jaetaan 4–7 lapsen ryhmiin. Aikuiset vuorottelevat ryhmien ohjauksessa, mutta ryhmät pysyvät samoina toimintakauden ajan. Pienryhmissä toimitaan lähinnä aamupäivän ajan, kun henkilökunnan määrä päiväkodissa on suurimmillaan, ja lasten vireystaso on toiminnan kannalta sopivin. Omahoitajuus toteutuu siten, että omahoitajalla on vastuullaan 4–5 lasta. Hän huolehtii työaikansa puitteissa kaikesta ryhmänsä lasten perushoidosta ja virikkeistä. Myös yhteistyö oman ryhmän lasten vanhempiin on pääasiassa omahoitajan tehtävä.

Kouvolassa aloitettiin pedagogisen pienryhmätoiminnan kehittämishanke lokakuussa 2012, ja pilottitoiminta päättyi kesäkuussa 2013. Kouvolan kaupungin varhaiskasvatyksiköiltä kysyttiin halukkuutta osallistua pienryhmätoiminnan kehittämiseen päiväkodeissa. Halukkaista päiväkodeista valittiin seitsemän mukaan hankkeeseen. Pilottipäiväkoteina olivat Voikkaan, Ruusulaakson, Vuokkolan, Mielakan, Sippolan, Maurinlehdon ja Peippolan päiväkodit. Puistolan päiväkodissa oli jo aikaisemmin toimittu pienryhmissä, ja sen laatimaa toimintamallia käytettiin aiheen herättelijänä. Lastentarhanopettaja Mari Nikka vieraili päiväkodeissa esittelemässä aihetta, ja keskustelemas-

sa pienryhmätoiminnan eduista ja vaikutuksista niin lapsiin kuin työntekoonkin. Pilot-tiryhmän ohjauksesta vastasivat koordinaattori Anita Nikkanen ja palvelupäällikkö Anja Kettunen. Pilottipäiväkotien edustajina toimivat päiväkotien johtajat sekä vas-tuulastentarhanopettajat. Edustajilla oli tapaamisia pilottiryhmässä kerran kuukaudes-sa. (Nikkanen & Kettunen 2014; Nikkanen 2012.)

Pilottiryhmässä oli käytössä oppimispäiväkirjat, joihin pilottiedustaja kirjasi omia ja työyhteisön ajatuksia ja kokemuksia pienryhmätoiminnasta. Niin hyvät kuin huonot-kin käytännöt, sekä kysymyksiä herättäneet asiat tuli kirjata ylös. Yhdessä pilottiryh-män kanssa päiväkirjojen sisältöjä pohdittiin. Yksikön toimintatapoja peilattiin toisten yksiköiden tapaan toimia (benchmarking). Benchmarking antoi mahdollisuuden nähdä eri tapoja toteuttaa pienryhmätoimintaa, ja se lisäsi havainnointia, ajatusten vaihtoa ja arviointia. (Nikkanen 2013.)

Pilottitoiminnan ohjaajat vierailivat päiväkodeissa seuraamassa toimintaa, ja saivat kuvan siitä, miten pienryhmätoiminta oli lähtenyt käyntiin kussakin päiväkodissa. Koska pienryhmätoiminta on vielä varsin uusi toimintamuoto päivähoidossa, oli toi-minnalle tarpeellista saada tukea teoriasta. Pilottiryhmän yksi tehtävä olikin lukea ai-heeseen liittyvää kirjallisuutta, ja yhteisessä lukupiirissä purkaa kirjojen sisältöjä. Yksi tärkeistä pilotin osista oli arviointi, jota kaikki osallistujat tekivät koko pilotin ajan. Oppimispäiväkirjat ym. materiaali helpottivat kokonaisuuden hahmottamista. Pilotti-toiminta oli onnistunut, ja sen myötä myös muita Kouvolan alueen päiväkoteja on aloittanut pienryhmätoiminnan. (Nikkanen 2013.)

Tämän opinnäytetyö on tehty yhteistyössä Kouvolan kaupungin kanssa. Tutkimuksen tuloksia voidaan käyttää apuna pienryhmätoimintaa ja omahoitajuutta arvioitaessa se-kä kehittäessä. Tässä opinnäytetyössä selvitettiin Ruusulaakson päiväkodin henkilö-kunnan kokemuksia pienryhmätoiminnasta ja omahoitajuudesta. Tavoitteena oli myös selvittää alle kolmevuotiaiden ryhmän lasten vanhempien kokemuksia omahoitajuu-desta. Aineisto kerättiin kyselylomakkeilla.

2 VARHAISKASVATUS JA PÄIVÄHOITO

2.1 Määrittelyä

Varhaiskasvatus määritellään kasvatukselliseksi vuorovaikutukseksi. Se on koulutettujen ammattilaisten antamaa kasvatusta (Keltikangas-Järvinen 2012, 215), jossa tiivis yhteistyö vanhempien kanssa on tärkeää. Suomalaisen varhaiskasvatuksen perustana on tietoon ja tutkimukseen sekä pedagogisten menetelmien hallintaan perustuva tieto lasten kasvusta, kehityksestä ja oppimisesta. Varhaiskasvatuksen tavoitteeksi on muodostunut lasten tasapainoisen kasvun, kehityksen ja oppimisen edistäminen hoidolla sekä suunnitelmallisella ja tavoitteellisella kasvatuksella ja opetuksella. Varhaiskasvatuksen toimintaa ohjaavat ihmisenä kasvamisen kolme päämäärää:

- *Henkilökohtaisen hyvinvoinnin edistäminen*
 - *Lapsen yksilöllisyyttä tulee kunnioittaa.*
 - *Lapsi toimii ja kehittyy omana persoonallisuutenaan.*
- *Toiset huomioon ottavien käyttäytymistapojen ja toimintatapojen vahvistaminen*
 - *Lapsi oppii ottamaan huomioon ja välittämään toisista.*
 - *Lapsi suhtautuu myönteisesti itseen, toisiin ihmisiin, eri kulttuureihin ja ympäristöihin.*
- *Itsenäisyyden asteittainen lisääminen*
 - *Lapsi kykenee huolehtimaan itsestään ja läheisistään edellytystensä mukaisesti.*
 - *Lapsi kykenee tekemään elämänsä koskevia päätöksiä ja valintoja.*

Kasvattajan tulee huolehtia, että nämä päämäärät on huomioitu toimintaa suunniteltaessa ja toteuttaessa tasapainoisesti ja riittävän syvällisesti. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 11–13.)

Päivähoidolla tarkoitetaan lapsen hoitoa kodin ulkopuolella. Lasten päivähoidosta annetun lain 1 §:ssä päivähoidoksi luetaan päiväkotihoito, perhepäivähoito, leikkitoiminta tai muu päivähoitotoiminta (Laki lasten päivähoidosta 19.1.1973/36, 1. §). Päivähoidon tavoitteet on määritelty lain 2a §:ssä seuraavasti:

- *Päivähoidon tavoitteena on tukea päivähoidossa olevien lasten koto- ja näiden kasvatustehtävässä ja yhdessä kotien kanssa edistää lapsen persoonallisuuden tasapainoista kehitystä.*

- *Päivähoidon tulee omalta osaltaan tarjota lapselle jatkuvat, turvalliset ja lämpimät ihmissuhteet, lapsen kehitystä monipuolisesti tukevaa toimintaa sekä lapsen lähtökohdat huomioon ottaen suotuisa kasvuympäristö.*
- *Lapsen iän ja yksilöllisten tarpeiden mukaisesti päivähoidon tulee yleinen kulttuuriperinne huomioon ottaen edistää lapsen fyysistä, sosiaalista ja tunne-elämän kehitystä sekä tukea lapsen esteettistä, älyllistä, eettistä ja uskonnollista kasvatusta. Uskonnollisen kasvatuksen tukemisessa on kunnioitettava lapsen vanhempien tai holhoojan vakaumusta.*
- *Edistäessään lapsen kehitystä päivähoidon tulee tukea lapsen kasvua yhteisvastuuseen ja rauhaan sekä elinympäristön vaalimiseen. (Laki lasten päivähoitosta 19.1.1973/36, 2a §.)*

Suomessa kaikilla alle kouluikäisillä lapsilla on subjektiivinen oikeus päivähoidon. Tämä tarkoittaa sitä, että kunnan on järjestettävä lapselle hoitopaikka vanhempien toivomalla tavalla. Päivähoitoa järjestettäessä tulee huomioida lasten hoidon ja kasvatuksen tarve eri ikäryhmissä. (Kauppi, 2001, 16.)

Hyvä päivähoito tukee lapsen kasvua ja kehitystä, sekä toimii aktiivisesti yhteistyössä vanhempien kanssa. Lasten kanssa toimiessa on tärkeää kiinnittää huomio ryhmän kokoon ja aikuisten pysyvyyteen. Lundin ym. (2003, 250) mukaan toimiminen pienryhmissä omahoitajuutta toteuttaen parantaa lapsen tarpeiden ymmärtämistä sekä tuo lisää mahdollisuuksia antaa tukea lapselle ja hänen perheelleen. Työntekijöillä tulisi olla sellainen koulutus, jossa vahvistetaan pedagogista osaamista ja opitaan havaitsemaan lapsen tunteita ja tarpeita (Kalliala 2011, 271; Kalland 2012, 169–170). Hyvässä päivähoitossa lapsen hoitopäivän pituus ei ylitä lapsen sietokyvyn rajoja, lapsesta ollaan kiinnostuneita, ja kaikkia lapsia kohdellaan tasapuolisesti.

2.2 Päivähoidon kehitysvaiheita

Suomalaisen päivähoidon juuret ulottuvat 1800-luvun loppupuolelle, kun kansakoululaitoksen perustaja Uno Cygnaeus ehdotti lastenseimien ja lastentarhojen perustamista tyttökoulujen yhteyteen. Cygnaeuksen näkemys kasvatuksesta oli suurelta osin yhteneväinen lastentarha-aatteen isänä pidetyn Fröbelin näkemysten kanssa. Sekä Fröbel että Cygnaeus pitivät tärkeänä kansan henkistä ja ruumiillista kasvattamista, ja se tuli

aloittaa jo vauvaikäisestä. (Ojala 1993, 23–25.) Cygnaeus tarkoitti lastenseimet äiditömmille alle viisivuotiaille tai kodin ulkopuolella työssä käyvien äitien lapsille. Seimet olivat tärkeitä tyttökoulun oppilaiden lastenhoitotaitojen harjaannuttamisessa. (Lounassalo 2001, 221.) Seimissä painotettiin lapsen perushoitoa sekä henkistä kasvatusta. Toiminnalla pyrittiin ehkäisemään huonoja tapoja. Lastentarhoissa oli kaksi osastoa, 4–7 -vuotiaille ja 7–10 -vuotiaille. Nuorempien ryhmässä kasvatustoiminta oli samanaista kuin seimessä. Toimintaa järjestettiin leikin muodossa. Isompien lasten kasvatusta oli koulumaista ja sisälsi mm. uskonnon, äidinkielen ja laskemisen opetusta. (Ojala 1993, 24–25.)

Cygnaeuksen kuoleman jälkeen Hanna Rothman jatkoi suomalaista lasten tarhatoiminnan kehittämistä perustaen vuonna 1888 ensimmäisen kansanlastentarhan Helsinkiin. Samaan aikaan alkoi lastenhoitajien koulutus. Rothman piti tärkeänä vähäosaisien lasten auttamista. Toimintaa lähestyttiin sosiaalishuollollisesta näkökulmasta, mutta silti Rothman pyrki järjestämään toiminnan fröbeliläisen esikuvan mukaan. Rothman aloitti yhdessä Elisabeth Alanderin kanssa lastentarhanopettajien kouluttamisen vuonna 1892. (Ojala 1993, 26.)

Lastentarhojen määrä lisääntyi hitaasti 1900-luvun alkupuolella. Tähän on voinut vaikuttaa työväestön vähäinen luottamus lastentarha- ja seimitoimintaa kohtaan. Myös toinen maailmansota hidasti lastentarhojen määrän kasvua. 1960-luvun lopussa naisasialiike aktivoitui ja halusi parantaa naisten tasa-arvoista mahdollisuutta osallistua työelämäänsä. Naiset kouluttautuivat ammattiin ja lähtivät töihin. Samaan aikaan lapset jäivät vaille päivähoitoa. Naisten työssäkäynnin jatkuva kasvu ja lasten päivähoiton kärjistynyt tilanne johtivat päivähoitolain syntymiseen vuonna 1973. (Lounassalo 2001, 225–232.)

Etusijalla päivähoitopaikkoja jaettaessa on päivähoitolain voimaan tulosta vuoden 1996 alkuun asti ollut sosiaalisista ja kasvatuksellisista syistä hoitoa tarvitsevat lapset. Vuonna 1996 lakiin tehtiin muutos, joka takasi kaikille vanhemmille oikeuden saamaan lapselleen päivähoitopaikan vanhempainrahakauden päätyttyä. Tätä oikeutta kutsutaan subjektiiviseksi päivähoito-oikeudeksi, ja siinä painotetaan lapsen oikeutta varhaiskasvatukseen sekä vanhempien oikeutta valita, milloin käyttää tätä oikeutta. (Karila & Nummenmaa 2001, 14.) Päivähoitolakiin ei sen säätämisen jälkeen ole tullut paljon muutoksia, eikä se enää kaikilta osin vastaa tämän päivän tarpeisiin. Vielä kuluvan kevään (2014) aikana eduskunnassa tulee käsittelemään varhaiskasvatusta ja

päivähoitoa koskeva lakiesitys, jossa esitetään mm. subjektiivisen päivähoito-oikeuden sekä päiväkotien ryhmäkokojen rajaamista (Länsiväylä, 29.1.2014).

3 KASVATTAJANA VARHAISKASVATUKSESSA

3.1 Ammatillisuus

Henkilöstön ammattitaito on varhaiskasvatuksen keskeinen voimavara. Jotta lapselle ja perheelle voitaisiin taata laadukas varhaiskasvatus, tulee jokaisella kasvattajalla olla vahva ammattitaito (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 11). Työntekijän ammatillisuus sisältää työkokemuksen ja koulutuksen lisäksi myös motivaation kehittää itseään ja kyvyn oppia kokemuksista (Vilén, Leppämäki & Ekström 2002, 57–58).

Kasvattajalta edellytetään sitoutuneisuutta työhönsä, ja hänellä tulee olla herkkyyttä ja kykyä reagoida lapsen tunteisiin ja tarpeisiin. Kasvattajan tulee suunnitella toiminta ja ympäristö lapsen kasvun ja oppimisen mahdollisuudet huomioiden. Työssä tulee toimia kasvatuskumppanuuden periaatteiden mukaisesti, kunnioittamalla lapsen ja vanhempien kokemuksia ja mielipiteitä. Kasvattaja ylläpitää ja kehittää ammatillista osaamistaan ja tiedostaa varhaiskasvatuksen muuttuvat tarpeet. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 16–17.) Hyvänä työvälineenä oman ammatillisuuden pohtimisessa ja kehittämisessä voi käyttää vanhemmuuden roolikartan pohjalta tehtyä kasvattajan roolikarttaa. Sen avulla tulee huomioitua oleelliset kasvatukseen liittyvät alueet. (Kuva 1.)

Kuva 1. Kasvattajan roolikartta (Mikkola & Nivalainen 2011, 52)

3.2 Kasvatustyyli

Jokainen kasvattaja on erilainen ominaisuuksineen, vahvuuksineen ja puutteineen. Kasvattajilla on jokaisella oma tapansa toimia. Kasvatuksessa voidaan kuitenkin erottaa erilaisia kasvatustyyliä (Kuva 2). Ne ovat salliva, auktoritatiivinen, laiminlyövä ja autoritaarinen kasvatustyyli. Sallivassa kasvatustyyliä kasvattaja on lasta kohtaan lämmin, mutta hän ei ole selkeä, eikä johdonmukainen rajojen asettamisessa. Laiminlyövässä tyyliä kasvattaja ei ole ajan tasalla lapsen kehityksestä. Hän ei myöskään aseta lapselle rajoja tai ei valvo asetettujen rajojen noudattamista. Autoritaarisessa kasvatustyyliä kasvattaja on tietoinen lapsen tekemisistä, mutta ei luota lapseen ja kontrolloi lasta vahvasti. Syyllistäminen ja manipulointi ovat tälle kasvatustyyliä tyypillisiä. Lapsilähtöistä kasvatustyyliä edustaa auktoritatiivinen kasvatustyyli. Siinä lapsen ja kasvattajan välinen suhde on hyvä ja luottavainen. Auktoritatiivisessa kasvatustyyliä kasvattaja on kiinnostunut lapsesta ja huolehtii hänen tarpeistaan, tukemalla lapsen tunne-elämää ja asettamalla turvallisuutta luovia rajoja. (Koivunen 2009, 119–122.)

Vastaanottavaisuus

Salliva kasvatustyyli Lämpöä mutta ei rajoja	Auktoritatiivinen kasvatustyyli Lämpöä ja rajoja	Vaativuus
Laiminlyövä kasvatustyyli Ei lämpöä, eikä rajoja	Autoritaarinen kasvatustyyli Rajoja mutta ei lämpöä	

Kuva 2. Kasvatustyyli Aunolan mukaan (Koivunen 2009, 120)

3.3 Päiväkodin henkilöstö

Päiväkodissa työskentelee päiväkodin johtaja, joka on vastuussa hallinnollisista tehtävistä. Päiväkodin hoito- ja kasvatustehtävissä toimivilta vaaditaan vähintään joka kolmannelta lastentarhanopettajan pätevyys. Muilta vaaditaan vähintään kouluasteen tutkinto, esim. lastenhoitaja, lähihoitaja tai lastenohjaaja. (Reunamo 2007, 103.) Lasten päivähoidosta annetun asetuksen 6 §:n mukaan päivähoidossa tulee hoito- ja kasvatustehtävissä olla vähintään yksi kasvatushenkilöstöön kuuluva työntekijä seitsemää kolme vuotta täyttänyttä kokopäivähoidossa olevaa lasta kohden. Alle kolme vuotiaita lapsia yhtä varhaiskasvattajaa kohden voi olla neljä. Osapäivähoidossa olevia lapsia voi olla kolmetoista. (Asetus lasten päivähoidosta 16.3.1973/329, 6. §.)

Erityislastentarhanopettaja (ELTO) voi toimia lapsiryhmässä tai päiväkodin erityistä tukea tarvitsevien lasten parissa (RELTO= resurssilastentarhanopettaja), tai hänellä voi olla toimialueena useita päiväkoteja (KELTO= kiertävä erityislastentarhanopettaja). Nykyisin käytetään myös nimitystä VEO eli varhaiskasvatuksen erityisopettaja. Päivähoidon arkeen liittyy myös muita ammattilaisia. Tällaisia ovat esim. keittäjä, siistijä, päiväkotiapulainen ja opiskelija taiharjoittelija. Jokaisella päiväkodissa työskentelevällä on oma vastuualueensa, mikä parantaa keskittymistä työhön ja vähentää päällekkäisyyttä. (Reunamo 2007, 103.)

4 LAPSEN KEHITYKSESTÄ

4.1 Kiintymyssuhteen perusta

Pienellä lapsella on tarve jatkuvaan aikuisen hoivaan selviytyäkseen hengissä ja kehityäkseen sosiaalisesti ihmiseksi. Lapsi pyrkii aktiivisesti kiinnittymään ensisijaiseen hoitajaansa, sekä ylläpitämään läheisyyttä ja yhteyttä tähän henkilöön. (Hautamäki 2012, 30–31.) Tätä pitkään kestäväää ja emotionaalisesti merkittävää sidettä tärkeään ihmiseen kutsutaan kiintymyssuhteeksi. Pienen lapsen kiintymyssuhteeseen on sidoksissa lapsen minän kehitys. Kiintymyssuhde on myös lapsen sosiaalisen, emotionaalisen sekä älyllisen kehityksen perusta. (Keltikangas-Järvinen 2012, 29.)

Perusturvallisuuden syntyminen on lapsen ensimmäisen elinvuoden tärkein kehitystapahtuma. Lasta hoitavilla aikuisilla on suuri merkitys turvallisuuden tunteen muodostumiselle. (Jarasto & Sinervo 1997, 27–28.) Sensitiivinen, lapsen tarpeita ymmärtävä huolenpito edesauttaa turvallisen kiintymyssuhteen syntymistä. Turvallinen kiintymyssuhde vaikuttaa positiivisesti tunnesäätelyyn, oppimiseen ja sosiaalisiin suhteisiin. Kiintymyssuhde voi muodostua turvattomaksi, jos lapsi ei saa tarpeitaan vastaavaa huomiota ja hoitoa. Turvattomasta kiintymyssuhteesta seurauksena voi olla vetäytyminen, takertuminen tai hajaantuva reagointi haastavissa tilanteissa. Se voi myös lisätä riskiä psyykkiseen oireiluun. (Hautamäki 2012, 77.)

Jo syntymästään alkaen lapsi tarkkailee ympäröivää maailmaa. Parin kuukauden ikäisenä hän osaa ilmaista jo kuutta perustunnetta: iloa, surua, pelkoa, hämmästyä, turhautumista ja kiukkua. Pienen lapsen tunteenilmaisu on kokonaisvaltaista ja tapahtuu koko keholla. (Juusola 2011, 36–37.) Jo alle vuoden ikäinen lapsi osoittaa kiinnostusta toisesta lapsesta. Hän pystyy erottamaan, kuka on lapsi ja kuka aikuinen. Lapsen kiinnostus toiseen lapseen on kuitenkin vielä lyhytkestoista, pari minuuttia kerrallaan. (Keltikangas-Järvinen 2012, 150.) Ennen vuoden ikää lapselle herää kiinnostus sanoista, ja hän alkaa yhä enemmän jäljitellä aikuisten puhetta. Lapsi sanoo ensimmäisen sanansa yleensä noin vuoden ikäisenä. (Juusola 2011, 37–38.)

Suunnilleen vuoden ikäinen lapsi osaa kävellä, ja sen myötä hänen maailmansa avartuu. Lapsi tutkii ympäristöä innokkaasti, hänen motoriikkansa ja sanavarastonsa kehittyvät. (Jarasto & Sinervo 1997, 32–33.) Lapsen oma minä vahvistuu, ja hänelle tulee tunne siitä, että hän on erillinen yksilö (Janouch 2007, 449). Hän harjoittelee vuoro-

vaikutus- ja leikkitaitoja, ja noin puolitoistavuotiaana leikkii rinnakkaisleikkejä toisten lasten seurassa (Keltikangas-Järvinen 2012, 151). Kahden vuoden ikään mennessä lapsi on oppinut arjen rutiinit ja haluaa auttaa sekä puuhastella monenlaista. Hän on itsenäisempi ja osaa jo pukea vaatteita ylleen, sekä haluaa syödä itse.

Kolmannen ikävuoden aikana lapsi saavuttaa ensimmäisen tahtoiän, uhmaiän. Lapsen on vaikea hyväksyä sitä, että aikuinen kontrolloi hänen elämäänsä. Lapsi haluaisi toimia oman tahtonsa mukaan ja kokee uhmaa ja kiukkua, kun ei saa mitä tahtoo. Uhmaiässä on kyse lapsen sisäisestä kasvusta ja oman tahdon kehityksestä. (Jarasto & Sinervo 1997, 39–41.)

Leikkiin alkaa kahden ja kolmen ikävuoden välillä muodostua roolileikin piirteitä. Lapsi alkaa vähitellen leikkiä 1–2 lapsen kanssa yhdessä lyhyitä hetkiä kerrallaan. Leikissä on juoni ja leikkijöillä omat roolit. (Keltikangas-Järvinen 2012, 152.) Kolmen vuoden ikään mennessä lapsen puhe on niin kehittynyttä, että hän käyttää puhetta vuorovaikutuksen välineenä. Lapsi oppii paljon uusia sanoja ja puhuu sanoiksi tekemisäänsä. Lapsi haluaa keskustella aikuisen kanssa ja kuuntelee mielellään satuja. (Jarasto & Sinervo 1997, 44.)

4.2 Mielikuvitus kehittyy

Ikävuodet kolmesta viiteen ovat mielikuvituksen kehittymisen aikaa. Silloin lapselle saattaa ilmaantua mielikuvituskavereita, ja toden ja mielikuvituksen raja voi välillä hämärtyä. Lapsi saattaa pelätä aikaisempaa enemmän ja nähdä usein painajaisia. Tämä johtuu oman mielikuvituksen ja aistijärjestelmän kehityksestä. (Juusola 2011, 42.) Leikki rikastuu mielikuvituksen kehittyessä, kun lapsi ei ole sidottu vain olemassa oleviin konkreettisiin asioihin. Sama esine voi eri leikeissä saada eri käyttötarkoituksen. Mielikuvituksen kehittyminen myötä lapsen leikki muuttuu liikkuvammaksi, ja lapsi saa monipuolista motoriikan harjoitusta leikin yhteydessä. (Jarasto & Sinervo 1997, 53–54.)

Lapsella on jo taitoja leikkiä ryhmässä pitkäkestoisemmin ja noudattaa yhteisiä sääntöjä. Tässä ikävaiheessa onkin hyvä harjoitella sääntöjen mukaan leikkimistä ainakin muutama tunti viikossa. Kahdenkeskiset leikit ilman aikuista voivat sujua pitkiäkin aikoja ongelmitta, mutta isomman ryhmän leikkeihin tarvitaan aikuisen valvontaa ja ohjausta. (Keltikangas-Järvinen 2012, 152–154.)

Nelivuotias lapsi liikkuu paljon. Lapsi testaa omia kykyjään ja lihaksiaan osallistumalla liikuntaleikkeihin aktiivisesti sekä temppuilemalla usein uhkarohkeastikin. Käden ja silmän yhteistyö kehittyy, ja lapsi harjoittelee erilaisia kädentaitoja, esim. helmien pujottamista, muovailua ja ompelun alkeita. Ajattelun kehittyminen auttaa lasta ymmärtämään käsitteitä (esim. samanlainen-erilainen), ja lapsi oppii asioiden ja esineiden luokittelua sekä kuvailemista (koko, väri, muoto, jne.). (Jarasto & Sinervo 1997, 55–56.)

Neljä-viisi -vuotias on jo monella tapaa itsenäinen, eikä häntä tarvitse enää koko ajan valvoa. Lapselle voi antaa pieniä tehtäviä, jotka hän mielellään hoitaa (Janouch 2007, 566), eikä häntä tarvitse enää ohjata kädestä pitäen, vaan hänen ohjaamiseensa riittää usein puhe (Jarasto & Sinervo 1997, 60). Toisaalta lapsi kaipaa vielä aikuisen syliä, ohjausta ja rohkaisua kehityksensä tueksi.

4.3 Tyyntä myrskyn edellä

Viisivuotias lapsi on yleensä tasapainoinen ja vaikuttaa jo isolta. Hän on edelleen kiinnostunut liikunnasta, ja liikkeet ovat suunnitellumpia ja hallitumpia kuin aikaisemmin. Lapsen muistikuvat lisääntyvät, ja hän kykenee erottamaan toden ja kuvittelun paremmin. Viisivuotiaalla kielen kehitys on viimeistelyvaiheessa, ja lapsi kiinnostuu kirjaimista ja numeroista (Juusola 2011, 46). Hän on tiedonhaluinen ja pohtii syitä ja seurauksia. Tämän vuoksi hän kyselee paljon ja odottaa saavansa vastauksen kaikkien. (Jarasto & Sinervo 1997, 62–66.)

Lapsi selviää arkirutiineista lähes itsenäisesti ja on melko sopeutuvainen. Hän kykenee ottamaan huomioon toisen tunteita ja osoittaa hellyyttä ja myötätuntoa. Viisivuotias kiinnostuu yhä enemmän ryhmäleikeistä, ja ryhmässä toimiminen on sujuvampaa kuin aiemmin. Pelien pelaaminen on mielekästä mutta häviäminen vielä haasteellista. (Jarasto & Sinervo 1997, 66–67.)

Kuusivuotiaana lapsi saattaa yhtäkkiä muuttua aivan kuin toiseksi lapseksi. Ikää kutsutaan joskus pikkupuberteetiksi, koska kyseessä on yksi itsenäistymisvaihe. Lapsi pyrkii itsenäistymään vanhemmista ja siksi arvostelee vanhempiaan. Hän kyseenalaistaa asioita, ja hänen käytöksensä voi olla uhmakasta (Janouch 2007, 572). Jos asiat eivät suju lapsen toivomalla tavalla, voi lapsi saada raivokohtauksen. Tällaiset tunteen-

purkaukset ovat lapselle keino kokeilla kykyään olla itsenäinen. (Jarasto & Sinervo 1997, 70.)

Lapsen pituuskasvu on tässä iässä nopeaa, ja liikkuminen voi muuttua kömpelöksi. Lapsi ei vielä hallitse uusia mittojaan, ja siksi hän kompuroi ja törmäilee. Tämä voi hämmentää lasta ja tuntua nololta. Mieltä askarruttavat elämän ja kuoleman kysymykset (Janouch 2007, 572), ja lapsi saattaa kokea voimakasta kuolemanpelkoa. Kuuden vuoden iässä lapsi on hyvin puhelias ja hän käyttää kieltä sujuvasti pää- ja sivulauseineen. Asioiden vertailu ja vastakohtien etsiminen kiinnostavat. Kuusivuotias on kiinnostunut myös kirjoista ja lukemisesta. Hän haluaa kuunnella tarinoita ja yrittää tunnistaa sanoja.

5 SOSIAALISUUS JA SOSIAALISET TAIDOT

5.1 Sosiaalisuus

Sosiaalisuus on synnynnäinen temperamenttipiirre ja se tarkoittaa sitä, että ihminen nauttii ja on kiinnostunut muiden ihmisten seurasta, ja pitää muiden ihmisten seuraa yksinoloa tärkeämpänä. Temperamenttiltaan sosiaalinen ihminen kokee sosiaalisen kanssakäymisen erittäin palkitsevana ja on riippuvainen ihmisten antamasta kiitoksesta, arvostuksesta ja kunnioituksesta. Sosiaalisen vastakohta ei ole epäsosiaalinen, vaan vähemmän sosiaalinen. Epäsosiaalisella tarkoitetaan ihmistä, jolla ei ole sosiaalisia taitoja, kun taas vähemmän sosiaalisella ihmisellä ei ole halua olla muiden kanssa. (Keltikangas-Järvinen 2008, 82–82; 2010, 36.)

Sosiaalinen lapsi lähestyy uusia ihmisiä aktiivisesti ja tekee heihin tuttavuutta. Lapsi on kiinnostunut uusista ihmisistä ympärillään, vastaa hymyyn ja vilkutukseen tai alkaa itse ottamaan kontaktia, jos toinen ihminen ei sitä tee. Temperamenttiltaan sosiaalinen lapsi ei ujostele puhua vieraiden kanssa, ja hän hakeutuu toisten lasten kanssa leikkiin. Hän ei viihdy yksin vaan vaatii seuraa, eikä häntä pelota uudet tilanteet, eivätkä tuntemattomat ihmiset. Sosiaalinen lapsi saa ympäristöltään palautetta, joka edesauttaa hänen kehitystään. Häntä ihaillaan, kehutaan ja kannustetaan. (Keltikangas-Järvinen 2012, 37.)

Vähemmän sosiaaliselle lapselle riittävät tutut ihmiset, eikä hän ole kovin kiinnostunut uusista ihmisistä. Temperamentiltaan vähemmän sosiaalinen lapsi tarvitsisi samanlaista palautetta kuin sosiaalinenkin lapsi, mutta usein tällainen lapsi jää vähemmälle huomiolle. Aikuinen menettää mielenkiintonsa lapseen, joka on hiljainen, eikä ole vuorovaikutuksessa aikuisen odottamalla tavalla. Aikuinen ei kohtaa lasta tämän temperamenttinsa vaatimalla tavalla, ja voi jopa antaa lapselle negatiivista palautetta hänen käytöksestään, esim. ”veikö kissa kielen”. Positiivisen palautteen puute vahvistaa lapsen kokemusta siitä, ettei ihmisistä kannata olla kiinnostunut. (Keltikangas-Järvinen 2010, 40–41.)

5.2 Sosiaaliset taidot

Sosiaalisilla taidoilla tarkoitetaan ihmisen kykyä tulla toimeen toisten ihmisten kanssa. Ne ovat kykyä solmia kontakti erilaisiin ihmisiin sekä keskustelemaan ja olemaan luonteva muiden seurassa. Sosiaaliset taidot ovat ystävyyssuhteiden solmimiseen ja ylläpitämiseen, ryhmässä pärjäämiseen ja myöhemmällä iällä parisuhteessa elämiseen tarvittavia työkaluja (Juusola 2011, 30). Sosiaaliset taidot opitaan kasvatuksen ja kokemuksen myötä. Sosiaalisten taitojen määrittelemiseen vaikuttavat aikakausi ja kulttuuri, ja siksi kaiken kattavaa määritelmää on vaikea antaa. On joitakin ominaisuuksia, jotka eivät ole sidoksissa aikaan tai kulttuuriin. Sosiaalisesti taitavalla ihmisellä on paljon vaihtoehtoja sosiaalisten ongelmien ratkaisemiseksi. Hän kykenee valitsemaan tilanteen kannalta sopivimman toimintamallin. Hän tietää, miten toimia ja joutuu siksi harvoin kahnauksiin. Hän ei joudu käyttäytymään aggressiivisesti, koska hän onnistuu rakentavasti ratkaisemaan hankalat tilanteet. Sosiaaliin taitoihin kuuluu myös kyky ymmärtää toista ihmistä, kyky empatiaan ja sympatiaan. (Keltikangas-Järvinen 2012, 20–23.)

Moraali ja eettiset arvot liittyvät kiinteästi sosiaaliin taitoihin. Ongelmatilanteen ratkaisuksi ei voi käyttää mitä tahansa toimintamallia, vaan sen on oltava moraalisesti ja eettisesti hyväksyttävä. Omaksutut sosiaaliset taidot kuvastavat ihmisen persoonaa, ja niissä näkyy kyky arvostaa ja kunnioittaa muita, sekä ottaa huomioon toisten oikeudet. Sosiaalisesti taitavalla ihmisellä on kyky käyttäytyä sovittujen sääntöjen mukaisesti. (Keltikangas-Järvinen 2010, 23–24.)

5.3 Sosiaaliseen kehitykseen vaikuttavia tekijöitä päiväkodissa

Ensimmäiset tutkimustulokset päivähoidon vaikutuksista lapsen sosioemotionaaliseen kehitykseen julkaistiin 1970-luvulla. Jo tuolloin tuloksista kävi ilmi, että varhainen hoidon aloitusikä ennusti aggressiivisuutta ja tottelemattomuutta myöhemmässä vaiheessa. Koska yleinen mielipide oli, että päivähoito lisää lapsen sosiaalisuutta, ei tutkimustuloksia haluttu uskoa. Tämän seurauksena useat tutkijat (mm. Howes, Vandell ja Corasaniti, Harvey) alkoivat tutkia päivähoidon vaikutuksia. Vuonna 1990 Yhdysvalloissa aloitettiin laajaan tutkittavien joukkoon ja pitkään tutkimussarjaan pohjaava tutkimus NICHD-tutkimus (National Institute of Child Health and Human Development Study of Early Child Care). Aikaisempia tutkimuksia ei pidetty tarpeeksi kattavina, ja haluttiin paikata aikaisempien tutkimusten avoimeksi jääneitä kysymyksiä. (Keltikangas-Järvinen 2012, 108–118.) Tutkimuksessa tarkasteltiin lapsen hoidossa viettämänsä tuntimäärän vaikutuksia, päivähoidon ja vanhemmuuden laadun merkitystä sekä sosiaalisen kehityksen yhteyttä kielelliseen ja kognitiiviseen kehitykseen (Keltikangas-Järvinen 2010, 207).

Tutkimustulokset osoittivat, että lapselle 4½ ikävuoteen mennessä kertynyt päivähoidon tuntimäärä ennusti lapsen sosiaalisia taitoja esikoulu- ja kouluiässä. Jos lapsella on edellä mainittuun ikään mennessä ollut keskimääräistä enemmän hoitotunteja viikossa, hänellä on koulussa tavallista enemmän käytösongelmia ja aggressiivisuutta toisia kohtaan. (Keltikangas-Järvinen 2010, 208.)

Hoidon tyypillä on myös vaikutuksensa. Jos lapsi joutuu liian varhain liian suureen ryhmään, hänelle tulee liian paljon sosiaalisia kontakteja. Hänellä ei ole vielä valmiuksia selvitä niin suuresta vuorovaikutussuhteiden määrästä. Seurauksena suuressa ryhmässä vietetystä ajasta on haastavaa käyttäytymistä ja aggressiivisuutta. Vastavasti, jos lapsi on hoitopäivän ajan pienessä ryhmässä saman hoitajan kanssa, ei vastaavanlaisia ongelmia ilmene. (Keltikangas-Järvinen 2010, 211–216.)

Lapsen ja hoitajan välinen vuorovaikutus on lapsen hoidon ja kasvun kannalta tärkeää. On merkitystä millaisessa ympäristössä tämä vuorovaikutus tapahtuu. Suuri lapsiryhmä ei tue lapsen kasvutapahtumaa vaan heikentää sitä, koska aikuisen huomio jakautuu moneen kohteeseen. Tällöin vuorovaikutus ei voi olla riittävän sensitiivistä. Aikuinen ei voi vastata samanaikaisesti kaikkien lasten signaaleihin. Ryhmässä aikuisen antama palaute suuntautuu koko ryhmälle, vaikka se olisi tarkoitettu vain yhdelle lap-

selle. Temperamentiltaan erilaiset lapset reagoivat ryhmään ja aikuisen reaktioihin eri tavoin. Sosiaalisten taitojen oppimiseen vaikuttaa muiden ympärillä olevien käyttäytyminen. (Keltikangas-Järvinen 2010, 216–218).

Päivähoitopaikan ilmapiirillä näyttäisi tutkimusten mukaan olevan myös merkitystä lapsen sosiaaliselle kehitykselle. Yhteenkuuluvuutta ja yhteistyötä korostava ilmapiiri nähdään parempana kuin yksilöllisyyttä ja kilpailua painottava. Lapsen hyvään sosiaalisen kehityksen tukemiseen on kolme ohjetta: 1. Lapsen kiintymys toveriryhmään tulee rakentaa yhtä vahvaksi kuin kiintymys hoitajiin, 2. Toimintaa tulisi motivoida yhteisellä onnistumisella, ei yksilöllisellä kilpailulla ja menestyksellä, ja 3. Kasvattajan tulee tietoisesti rakentaa ryhmä niin, että se tukee lapsen sosiaalista kehitystä. (Keltikangas-Järvinen 2010, 218–219.)

Luontaisesti iloinen ja aktiivinen lapsi leikkii ja liikkuu, ja on toiminnassaan äänekäs. Lapsiryhmässä onkin usein paljon melua ja motorista levottomuutta. Melu vaikuttaa lapsen ja aikuisen kognitiivisiin toimintoihin. Se heikentää keskittymiskykyä ja kaventaa tarkkaavaisuutta. Melu vähentää myös sanasujuvuutta ja madaltaa ärtyneisyyskynnystä. Lapsen ja aikuisen välinen vuorovaikutus voi vahingoittua näiden käyttäytymistasojen ilmiöiden seurauksena. (Keskinen, 2003, 225.)

6 PIENRYHMÄTOIMINTA

6.1 Ryhmän määritelmä

Ryhmä muodostuu yksilöistä (Jauhiainen & Eskola 1994, 14), jotka ovat säännöllisesti vuorovaikutuksessa keskenään, ja heillä on jokin yhteinen tavoite (Antikainen, Rinne, Koski 2013, 24). Yksilön kehityksen kannalta on tärkeää kuulua johonkin, tulla hyväksytyksi, osallistua ja vaikuttaa. Jokainen ryhmän jäsen voi omalla persoonallaan ja energiallaan vaikuttaa ryhmän jäsenten toimintaan. Ryhmään kuulumisen voi lisätä yksilön itsetuntemusta ja toimintakykyä. (Jauhiainen & Eskola 1994, 14–19.)

Yksilön kasvun ja kehityksen kannalta ryhmät voidaan jakaa primaariryhmiin ja sekundaariryhmiin. Syntyessään lapsi liittyy tärkeimpään primaariryhmäänsä eli perheeseen. Tähän ryhmään liittyy vahva tunneside, ja tässä ryhmässä opitaan tärkeitä elämän perustaitoja. Sekundaariryhmässä ihmiset ovat vuorovaikutuksessa säännöllisesti,

mutta tähän ryhmään ei välttämättä liity voimakkaita henkilökohtaisia tunnesiteitä. (Antikainen, Rinne & Koski 2013, 24–25.)

6.2 Lapsi ryhmän jäsenenä

Lapsen ensimmäiset tärkeät ryhmät ovat perhe ja mahdollisesti päivähoitoryhmä sekä harrastusryhmä. Ryhmään kuulumisen voi olla lapselle vahvistava tekijä, mutta myös stressin aiheuttaja. Parhaimmillaan lapsi muodostaa ryhmässä ystävyyssuhteita (Kalland 2012, 165) ja saa harjoitusta sosiaalisille taidoilleen, sekä hänen itsetuntonsa vahvistuu. (Juusola 2011, 176.) Lapsiryhmän myönteisinä ilmiöinä voidaan nähdä myös toisten kanssa kommunikoinnin oppiminen, erilaisuuden havaitseminen sekä toisilta oppiminen (Koivunen 2009, 52).

Ryhmään kuuluu myös kielteisiä ryhmäilmiöitä, esim. kaverisuhteita tuhoavat lasten väliset valtasuhteet (Koivunen 2009, 53). Lapsi voi jo pienenä kuulua varsin suureen lapsiryhmään, jossa vuorovaikutussuhteita on yllättävän paljon (Jarasto & Sinervo 1997, 160). Ryhmää kootessa on huomioitava lapsen kehitys ja kyky olla vuorovaikutuksessa. Keltikangas-Järvisen (2010, 211) mukaan 1-2-vuotiaan lapsen kapasiteetti vuorovaikutukseen toisen lapsen kanssa on kerrallaan vain muutama tunti. Watamura on tutkinut lasten stressaantuvuutta, ja todennut päiväkodissa olevilla lapsilla stressitason nousua. Tämä johtuu Watamuran mukaan suurelta osin siitä, että lapsi joutuu olemaan liian varhain ja päivittäin liian pitkään vuorovaikutuksessa ryhmän jäsenten kanssa. (Keltikangas- Järvinen 2012, 79–80, 84–87.)

6.3 Pienryhmätoiminta vuorovaikutuksen mahdollistajana

Päivähoidon tavoitteena on lapsen yksilöllisten tarpeiden huomioiminen ja lapsen kehityksen tukeminen. Tämän tavoitteen saavuttaminen on haasteellista, kun lapsiryhmä on suuri. Tämän vuoksi pienryhmätoiminta on vakiintunut useisiin päiväkoteihin toimintatavaksi. Pienryhmätoiminta mahdollistaa lapsen realistisen havainnoinnin ja arvioinnin suurryhmää tehokkaammin. (Heikka, Hujala, Turja & Fonsén 2011, 55.)

Pienryhmätoiminnan tavoitteena on rauhallinen ja kiireetön arki päivähoidossa. Sen myötä hyvinvointi lisääntyy ja vuorovaikutus syvenee. Pienryhmätoiminta vahvistaa työssä jaksamista ja lisää työniloa. Toiminnan ohjaaminen muuttuu mielekkäämmäksi ja palkitsevammaksi. (Kouvola, hyvinvointipalvelut).

Vuorovaikutus on pienryhmätoiminnan perusta. Hyvä vuorovaikutus mahdollistaa lapselle juuri hänen tarvitsemaansa tukea ja hoitoa. Pienryhmässä aikuisen on helpompi tukea lasta sekä ohjata lapsen toimintaa. Aikuinen ehtii aidosti kohdata lapsen. Oman toiminnan hallitseminen on lapselle helpompaa, mitä pienemmässä lapsiryhmässä hän viettää päivänsä. Lapsella on myös paremmat mahdollisuudet tulla yksilönä esille ja olla oma itsensä. Vuorovaikutussuhteiden määrä on suuressa lapsiryhmässä valtava. Tämä voidaan laskea seuraavasti: Jos ryhmässä on 21 lasta ja 3 aikuista, syntyy $(23 \times 24 =) 552$ vuorovaikutussuhdetta. Pienryhmässä vuorovaikutussuhteita on huomattavasti vähemmän, ja lapsen on helpompi ryhmäytyä ja oppia luottamaan ryhmänsä jäseniin. Tämän myötä myös suurempaan ryhmään liittyminen helpottuu. (Mikkola & Nivalinen 2011, 20, 31–32, 34.)

Pienryhmätoiminta näkyy käytännössä niin, että toimintakauden alussa elo-syyskuussa lapset jaetaan pienryhmiin. Aikuiset vuorottelevat lapsiryhmissä, mutta ryhmät pysyvät samoina koko toimintakauden. Ryhmässä on 4-7 lasta riippuen lasten iästä ja yksilöllisistä tarpeista. (Mikkola & Nivalinen 2011, 34.) Aikuiset yhdessä pohtivat, kuka lapsi tulee mihinkin ryhmään. Etukäteen ei voi varmuudella tietää, miten ryhmä keskenään toimii, mutta kun lasten tarpeet ja keskinäiset suhteet on otettu huomioon ennen pienryhmiin jakamista, saadaan mahdollisimman toimivat ryhmät. Lapset saavat yhdessä miettiä ryhmällensä sopivan nimen.

Aamupäivä on lapsen oppimisen ja toiminnan kannalta paras hetki. Silloin lapsen viireystaso on korkeimmillaan. Yleensä pienryhmissä toimitaankin aamupäivän ajan. Henkilökunnan työvuorot järjestellään niin, että pienryhmät aloittavat toimintansa viimeistään klo 9. Lastentarhanopettajalla on pedagoginen kokonaisvastuu ryhmän toiminnasta. Henkilökunta kuitenkin suunnittelee toimintaa yhdessä, jotta ryhmien toiminnalla olisi yhtenevät tavoitteet. (Mikkola & Nivalinen 2011, 35,36). Koska päiväkodissa on useita pienryhmiä, on tilojen käyttöä suunniteltava järkevästi, jotta arki sujuu kiireettömästi. Tähän auttaa tilojen ja ulkoilun porrastaminen.

Esimerkki päivänkulusta:

Aamulla, ennen aamupalaa on aikaa vapaalle leikille, tai vaikkapa satutuokiolle. Aamupala syödään klo 8, ja pienryhmätoiminta alkaa klo 8.30. Yksi ryhmistä lähtee heti aamupalan jälkeen ulkoilemaan, ja kaksi ryhmää jää sisälle. Toisella ryhmällä on musiikkituokio oman aikuisen kanssa ja toinen ryhmä askartele. Myös leikille jää ai-

kaa. Sisällä olleet ryhmät lähtevät ulos porrastaen kymmeneen mennessä, ja ulkoillut ryhmä tulee sisälle. Tällä ryhmällä on musiikkiliikuntatuokio. Ulkoilleet ryhmät tulevat sisälle porrastaen klo 11 mennessä, ja ruokailu tapahtuu pienryhmissä aikuisen osallistuessa ruokailuun. Päivälevolle aikuinen saattaa oman ryhmänsä lapset. Ilta-päivällä ei olla pienryhmissä, vaan syödään välipala, leikitään ja ulkoillaan yhdessä.

Suuryhmässä voi aikuisen aika kulua suurilta osin ryhmän hallintaan, eikä yksittäiselle lapselle jää riittävästi aikaa. Kun lapsia on ryhmässä vain muutama, on ryhmän ohjaaminen helpompaa, ja jokaisella lapsella on mahdollisuus tulla kuulluksi ja huomioiduksi. Toimintaa on myös helpompi suunnitella yksilöllisemmäksi ja ottaa lasten ehdotuksia ja ideoita huomioon. (Mikkola & Nivalainen 2011, 32–33,36.)

6.4 Omahoitajuus kiintymyssuhteen tukena

Omahoitajuudella tarkoitetaan työmenetelmää, joka on kehitetty päivähoitoa aloittavan alle 3-vuotiaan lapsen vuorovaikutustaitojen ja hoitoon sopeutumisen tueksi. Päivähoidossa olevalla lapsella on oma nimetty hoitaja, omahoitaja. Tämä (vastuuhoitajaksikin nimetty) hoitaja on sitoutunut ottamaan vastuun lapsen hoidosta ja kasvatuksesta hoitopäivän ajaksi. Omahoitajan tehtävänä on luoda lapseen ja vanhempiin lämmin, turvallinen ja luottavainen suhde. (Salminen & Tynnen 2011, 12.)

Pienen lapsen hoidon aloitus on sekä lapselle että perheelle suuri muutos (Karikoski & Tiilikka 2011, 78). Siihen liittyy paljon erilaisia ajatuksia ja tunteita. Vanhemmat voivat mm. olla huolissaan lapsen sopeutumisesta hoitoon, sekä työstää oman työn aloittamiseen liittyviä tunteitaan. Myös hoitopaikan laatu sekä arjen käytännön järjestelyt saattavat pohdituttaa (Munter, 2001, 35). Lapselle siirtyminen kotihoidosta päivähoitoon on tapahtuma, joka voi herättää lapsessa pelkoa ja turvattomuutta. Lapsi joutuu olemaan erossa vanhemmistaan ja tarvitsee lähelleen turvallisen aikuisen, johon voi luottaa.

Pieni lapsi kykenee luomaan rajallisen määrän ihmissuhteita. Ensimmäisen elinvuoden aikana lapsen ja vanhempien välille syntyy vahva psykologinen side, kiintymyssuhde. (Salminen & Tynnen 2011, 15,25. Yleensä ensisijaiseksi kiintymyksen kohteeseen lapsi valitsee äidin ja toiseksi isän. Kun ensisijainen kiintymyssuhde on vahva, lapsi kykenee luomaan toissijaisia, kodin ulkopuolisia kiintymyssuhteita (Keltikangas-Järvinen, 2012, 37). Koska pysyvät ihmissuhteet ovat perusta lapsen kiinty-

myssuhteelle ja luottamukselle, tulisi päivähoidossa vahvistaa ja ylläpitää lapsen ensisijaista kiintymyssuhdetta hoitopäivän aikana (Lund 2003, 246).

Alle 3-vuotiaiden lapsiryhmässä omahoitajuus toteutetaan pienryhmissä, joissa kullakin aikuisella on vastuullaan neljä-viisi lasta (Mikkonen & Nivalainen 2011, 35). Omahoitajan ja lapsen välistä suhdetta luodaan jo ennen kuin lapsi aloittaa hoidossa. Lapselle valitaan omahoitaja, kun saadaan tieto hoidon aloituksesta. Hoitaja tapaa vanhemmat perheen kotona tai päiväkodilla, ja keskustelee hoidon aloitukseen liittyvistä asioista. Ensitapaaminen perheen kotona voi vanhemmista tuntua turvalliselta, ja he saattavat vapaammin kertoa toivomuksistaan ja odotuksistaan. Kotikäynnillä on myös loistava mahdollisuus nähdä lapsi omassa kasvuympäristössään. Kotikäynti voidaan toteuttaa myös myöhemmässä vaiheessa vanhempien toiveen mukaan. (Salminen & Tynnenen 2011, 41–42.)

Tutustumiseen kuuluu myös, että vanhemmat esittelevät omahoitajan ja hoitopaikan lapselle. Tutustumiskäyntejä päivähoitopaikkaan voi tehdä useamman kerran ennen hoidon aloitusta. Kun lapsi on ollut hoidossa pari kuukautta, omahoitaja käy vanhempien kanssa varhaiskasvatuksen suunnitelmakeskustelun (VASU), jossa kirjataan yhdessä lapsen hoidolle yksilölliset tavoitteet. (Salminen & Tynnenen 2011, 41.)

Omahoitaja huolehtii työaikansa puitteissa kaikista oman ryhmänsä lasten perushoito-tilanteista. Hän vastaa lasten ruokailusta sekä pesemis- ja pukemistilanteista. Lapsen on myös turvallisempaa nukahtaa päiväunille oman hoitajan silittelemänä. Omahoitaja oppii tuntemaan ryhmänsä lapset hyvin, koska pienessä ryhmässä hänellä on aikaa lapsen yksilölliseen huomioimiseen. Omahoitajuus vahvistaa hoitajan mahdollisuutta olla ajan tasalla ”oman” hoitolapsensa kehityksestä ja hoitoon liittyvistä asioista. Kasvatuskumppanuuden luominen perheen kanssa on tärkeä osa omahoitajuutta. Vanhempien on helpompaa tulla puhumaan tutun aikuisen kanssa kuin että he joutuisivat selittämään samoja asioita usealle eri aikuiselle. Tiimipalaverissa omahoitajat kertovat toisilleen lasten kuulumisia, jotta kaikilla olisi lasten hoidon kannalta oleellinen tieto. (Salminen & Tynnenen 2011, 43, 56.)

6.5 Pienryhmätoiminnan ja omahoitajuuden toimivuuden edellytyksiä

Pienryhmätoiminta ja omahoitajuus ovat vaikuttaneet päivähoidon arkeen positiivisesti. Pienet lapsiryhmät ovat rauhoittaneet ilmapiiriä, ja kiireen tunne on vähentynyt (Lund 2003, 254). Työntekijän työnkuva on selkiytynyt, ja sen myötä työhyvinvointi parantunut (Salminen & Tynnenen 2011, 56). Pienryhmätoiminta ja omahoitajuus vaativat työntekijältä sitoutumista ja työyhteisöltä yhteistä käsitystä perustehtävästä. Työyhteisössä tulee tehdä monenlaisia suunnitelmia ja sopimuksia, jotta näitä toimintamalleja voitaisiin toteuttaa mahdollisimman hyvin. Sopimuksia tulee myös noudattaa ja toimintaa arvioida työyhteisö-, tiimi- ja yksilötasolla. Työn suunnittelussa ja toteutuksessa merkittävä työväline ovat tiimipalaverit, joissa työntekijät voivat vaihtaa havaintoja lapsista ja toiminnasta heidän kanssaan sekä pohtia, saavutetaanko toiminnalla tavoitteita. (Mikkola & Nivalainen 2011, 59,66.)

7 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

7.1 Tutkimusongelmat

Tässä opinnäytetyössä tutkimusongelmat ovat seuraavat:

1. Miten työntekijät ovat kokeneet pienryhmätoiminnan?
2. Mitä mieltä alle 3-vuotiaiden ryhmän lasten vanhemmat ovat omahoitajuudesta?

7.2 Tutkimuksen kohderyhmä

Tutkimuskohteena olivat Ruusulaakson päiväkodin työntekijöiden kokemukset pienryhmätoiminnasta ja omahoitajuudesta sekä alle kolmevuotiaiden lasten vanhempien kokemukset omahoitajuudesta. Tutkimukseen osallistui kahdeksan työntekijää ja yhdeksän perhettä.

Ruusulaakson päiväkoti on perustettu syksyllä 2007, koska hoitoa tarvitsevien lasten määrä oli kasvussa Jokelan alueella. Päiväkoti on yksi Kouvolan kaupungin päiväkoiteista, ja se sijaitsee Valkealassa Niinirannan leirikeskuksen tiloissa. Päiväkodin käytössä on koko rakennus ja iso piha, josta aidattuna on pienempi alue. Ruusulaakson päiväkoti on avoinna maanantaista perjantaihin klo 6.30–17. Tarvittaessa vanhempien

työn tai opiskelun vuoksi aukioloa pidennetään puoli kuuteen (17.30). (Esite, Ruusulaakson päiväkodista.)

Päiväkodissa on viisi lapsiryhmää: alle 3-vuotiaiden ryhmä Nuput (12 lasta), 3–4-vuotiaiden ryhmä Silmut (21 lasta), 5-vuotiaiden ryhmä Kukkat (15 lasta), esiopetusryhmä Marjat (24 lasta) sekä 1–4-vuotiaiden ryhmä Bambit (5 lasta). Bambien ryhmä toimii Nuppujen ryhmän yhteydessä. Nuppujen ryhmässä työskentelee yksi lastentarhanopettaja ja kaksi lastenhoitajaa, kuten myös Silmujen ryhmässä. Kukkien ryhmä on pienempi, ja siinä työskentelee lastentarhanopettajan lisäksi yksi lastenhoitaja. Esiopetusryhmässä (Marjat) lastentarhanopettajia on kaksi. Marjojen ryhmässä työskentelee myös lastenhoitaja ja erityisohjaaja. Bambien ryhmässä työskentelee lastenhoitaja. (Esite, Ruusulaakson päiväkodista.)

Ruusulaakson päiväkodissa pyritään luomaan lapselle turvallinen kasvuympäristö, joka innostaa leikkimään, liikkumaan ja tutkimaan, sekä tarjoaa lapselle haasteita ja onnistumisen kokemuksia. Tavoitteena on luoda myönteinen ilmapiiri ja kannustaa lasta sosiaalisten taitojen harjoittelussa. Kasvatuksessa tärkeää on kiireettömyys, leikki, avoimuus, turvallisuus ja yhteisöllisyys. Ruusulaakson päiväkodin oli mukana pienryhmätoiminnan pilottihankkeessa, ja on ottanut pienryhmätoiminnan ja omahoitajuuden toimintatavoikseen. Kaikissa muissa ryhmissä toimitaan tällä hetkellä pienryhmissä paitsi esiopetusryhmässä. (Ruusulaakson päiväkodin varhaiskasvatussuunnitelma.)

7.3 Tutkimusmenetelmä, aineiston keruu ja aineiston analysointi

Tutkimus on laadullinen, koska tavoitteena oli tutkia työntekijöiden ja vanhempien omia kokemuksia pienryhmätoiminnasta ja omahoitajuudesta. Laadullisella tutkimuksella voidaan saada tietoa inhimillisistä kokemuksista, ja sen tavoitteena on tuoda esille huomaamattomiksi jääneitä tai itsestään selviltä tuntuvia asioita (Tuomi & Sarajärvi 2002, 34,35). Laadullinen tutkimus tutkii todellista elämää, sen tavoitteena on ymmärtää ja oivaltaa asioita.

Tutkimus lähti liikkeelle siten, että soitin Ruusulaakson päiväkodin johtajalle, ja kysyin mahdollisuutta tehdä kyseisestä aiheesta tutkimus. Kun sain myöntävän vastauksen, tein opinnäytetyöstä sopimuksen Kouvolan kaupungin varhaiskasvatuspäällikön

Helena Kuusiston kanssa. Samalla sain myös tutkimusluvan, koska aion ottaa hoitolasten vanhemmat tutkimukseen mukaan.

Tutkimuksen aineistonkeruumenetelmänä käytin kyselyä. Kyselyyn päädyin lähinnä aikataulullisista syistä. Olisi ollut haasteellista sovittaa minun ja päiväkodin henkilöstön sekä hoitolasten vanhempien aikatauluja siten, että aikaa haastatteluille olisi ollut tarpeeksi (huom. päivähoitotyön kiireet ja tutkijan oma harjoittelujakso). Henkilökunnalle ja vanhemmille oli eri kyselylomakkeet (liite 1 ja 2). Kyselyjen laatimista varten kysyin työntekijöiltä, mistä asioista he haluaisivat tietoa, ja kysymysten laadinnassa otin huomioon työntekijöiltä saadut kommentit.

Kyselyt tein helmikuun 2014 aikana. Henkilökunnalle kyselylomakkeita jaoin kaikkiaan 15 kappaletta, ja niistä palautui kahdeksan. Esiopetusryhmässä ei tällä hetkellä toteuteta pienryhmätoimintaa, joten kyseisen ryhmän neljä työntekijää eivät vastanneet kyselyyn lainkaan. Alle kolmevuotiaiden ryhmässä oli 15 asiakasperhettä, ja kyselyjä palautui yhdeksän kappaletta.

Aineiston analysointi alkoi lukemalla työntekijöiden ja vanhempien vastaukset läpi. Näin sain kuvan vastausten kokonaisuudesta. Tarkemmin vastauksiin perehdyin lukemalla jokaisen vastauksen useaan kertaan läpi. Ensin tarkastelin työntekijöiden vastauksia ja tein tarvittavia alleviivauksia eri väreillä. Samalla tavalla kävin läpi myös vanhempien vastaukset. Alleviivausten käyttö helpotti yhtäläisyyksien ja erojen löytymistä vastausten välillä. Lopuksi kirjasin aineistosta erilliselle paperille tutkimuskysymysten kannalta oleellisen tiedon. Vastauksista otin muutamia suoria lainauksia, koska koin tärkeiksi tuoda ne esille sellaisinaan. Lainaukset on merkitty tekstiin kursiivilla havaittavuuden helpottamiseksi.

8 TULOKSET

Työntekijän aikaisemmasta kokemuksesta päivähoidosta ja pienryhmätoiminnasta selvisi seuraavaa: Vastaajista kolmella oli yli kymmenen vuoden työkokemus ja kolmella yli viiden, mutta alle kymmenen vuoden kokemus. Alle viisi vuotta päivähoidossa oli työskennellyt yksi työntekijä. Yksi mainitsi työskennelleensä useita vuosia päivähoidossa. Kaikilla, paitsi yhdellä työntekijällä, oli kokemusta pienryhmätoiminnasta vain Ruusulaakson päiväkodissa pilottitoiminnan myötä. Yhdellä vastaajalla oli kokemusta pienryhmätoiminnasta myös jostain toisesta päiväkodista.

8.1 Pienryhmätoimintaan valmistautuminen ja ennakkoasenteet

Pienryhmätoimintaan valmistautumisesta kolme vastaajista oli sitä mieltä, että toimintaan lähdettiin mukaan kiireellä kesken toimintakauden, ilman erityisiä valmisteluja. Neljä vastaajaa kertoi, että päiväkodilla oli vieraillut lastentarhanopettaja, joka työskenteli pienryhmää toteuttavassa päiväkodissa. Häneltä saamansa tiedon ja ohjeiden perusteella oli alettu jakaa lapsia ryhmiin ja suunnittelemaan toiminnan toteutusta. Yksi vastaajista ei ollut pilottitoiminnan alkuvaiheessa Ruusulaakson päiväkodissa töissä eikä siksi osannut kertoa toimintaan valmistautumisesta.

Kysymyksessä ennakkoajatukset ja -asenteet vastaukset jakautuivat kahtia. Kukaan vastaajista ei ollut aluksi täysin vakuuttunut pienryhmätoiminnasta. Vastauksista kuitenkin erottui ne, jotka olivat hieman epäileviä, mutta toisaalta mielenkiinnolla suhtautuivat kokeiluun. Toinen puoli vastaajista oli ajatuksiltaan selkeästi negatiivisempi. Pienryhmätoiminnassa mietitytti mm.

- *Onko työntekijä aina kiinni ryhmässä?*
- *Jääkö aikaa hengähtää?*
- *Ei ehdi nähdä aikuista – yksinäistä työtä.*
- *Taas on sopeuduttava muutokseen.*
- *Käytännön asiat: ~Työn tekijän Wc-käynnit, ~Ulkoilun määrä kasvaa, ~Mistä aikaa suunnittelulle, ~Entä, jos työntekijä sairastuu, miten sitten toimitaan?*

Vastaajilta kysyttiin, miten he arvelevat työyhteisössä suhtauduttavan pienryhmätoimintaan. Kolme vastaajaa koki, että suhtautuminen on positiivista ja, että työntekijät ovat sitoutuneita toimintaan. Viiden vastaajan mielestä työyhteisössä voi aistia sekä positiivista että vähemmän positiivista suhtautumista toimintaa kohtaan. Osassa näistä vastauksista tuli esille myös, että sitoutuminen pienryhmätoimintaan vaihtelee.

8.2 Pienryhmätoiminnan vaikutukset omaan työhön

Pienryhmätoiminnan vaikutuksia työhön tuli tarkastella työn suunnittelun, työn toteutuksen ja työssä jaksamisen näkökulmista. Pohdittavana oli myös pienryhmätoiminnan vaikutus läsnäoloon lasten kanssa, lasten yksilölliseen huomioimiseen sekä päivähoidon ja vanhempien väliseen yhteistyöhön.

Kuusi vastaajaa koki työn suunnitteluun käytettävissä olevan ajan vähentyneen pienryhmätoimintaa edeltäneeseen toimintamalliin verrattuna. Syyksi tähän mainittiin mm. iltavuorolaisen ulkoilu aamupäivisin. Aikaisemmin iltavuorolaisella oli aamupäivän ulkoilun ajan aikaa suunnitteluun ja toiminnan valmisteluun. Lasten rauhoittamisen päiväunille alle kolmevuotiaiden ryhmässä kerrottiin myös vähentävän suunnitteluaikaa, koska lapsia silittelemään tarvitaan useampi aikuinen ainakin lepohetken alussa. Kaksi vastaajaa mainitsikin tekevänsä suunnitelmat mielessä, koska muuten aikaa ei suunnitteluun ole.

Työn suunnittelu oli yhden vastaajan mielestä jatkunut vanhan mallin mukaan, vaikkei hänenkään mielestä aikaa suunnittelulle ollut työajalla. Ryhmän koko ja lasten tarpeet vaikuttivat kolmen vastaajan mukaan toiminnan suunnitteluun. Kun tunsu ryhmän lapset, voi suunnitella toiminnan haasteellisuuden ryhmän mukaan. Kolmen vastaajan mielestä työn suunnittelu oli jopa helpottunut pienryhmätoiminnan myötä. Joka päivälle ei tarvinnut tehdä uutta suunnitelmaa, koska aikuiset vuorottelivat lapsiryhmien ohjauksessa, ja sama suunnitelma toteutettiin jokaisen ryhmän kanssa. Alle kolmevuotiaiden ryhmässä aikuinen vastaa aina samasta lapsiryhmästä eli suunnittelu on toisenlaista.

Kysymyksessä pienryhmätoiminnan vaikutuksista työn toteutukseen viisi vastasi lapsiryhmän koon vaikuttaneen positiivisesti ohjaamiseen. Työn kerrottiin olevan vapaita, joustavaa sekä kiireettömämpää ja rauhallisempaa kuin aiemmin. Yksi työntekijä vastasi näin: *”Tuokiot on helpompi vetää läpi, kun lapsia on vähemmän. Ei ole niin kiire”*. Myös se nähtiin positiivisena, että jokainen työntekijä pääsee toteuttamaan toimintaa ja käyttämään omaa luovuuttaan.

Kuusi vastaajaa koki jaksavansa paremmin työssä, kun toimittiin pienryhmissä. Jaksamista edistäviä asioita olivat vastaajien mukaan metelin vähentyminen sekä toiminnan rauhallisuus ja kiireettömyys. Nämä olivat seurausta siitä, että pienryhmää oli helppo hallita. Myös tilojen tehokas hyödyntäminen sekä työntekijöiden väliset kemit nähtiin jaksamista edistäviksi tekijöiksi. Kaksi vastaajaa koki ryhmän tiimipalaverien merkityksen kasvaneen pienryhmätoimintaa edeltäneeseen toimintaan verrattuna.

Työssä jaksamista heikentäviksi asioiksi nousivat seuraavat:

- *ei aikaa suunnitella*
- *ei ehdi tauolle, koska aina kiinni lasten kanssa*

- *jos kaikki eivät sitoudu samalla tavalla*
- *varahoitolapset (alle 3-vuotiaiden ryhmä)*
- *omat välttämättömät menot (lasten jakaminen muiden työntekijöiden vastuulle)*
- *aikuiskontaktit vähäisiä*

Kaikki vastaajat olivat sitä mieltä, että pienryhmätoiminnassa keskittyminen lapsiin oli lisääntynyt. Lapset olivat tulleet läheisiksi, ja kuulluksi paremmin. Myös hiljaiset lapset tulivat huomioiduiksi. Puolet vastaajista oli sitä mieltä, että läsnäolon lisääntymiseen yksi tärkein syy oli, että lähettyvillä ei ollut muita aikuisia houkuttelemassa keskusteluun. Lasten yksilöllinen huomioiminen toteutui vastaajien mukaan paremmin kuin aiemmin. Kun lapsia oli vähemmän, oppi heidät tuntemaan paremmin ja pystyi ennakoimaan lapsen toimintaa ja tarpeita. Yksi työntekijä vastasi läsnäolosta seuraavasti: *"Tiedän, että kohtaan jokaisen 4 lapsen joka päivä yksilöllisesti ja aidosti"*. Pienemmässä ryhmässä lasten omien toiveiden huomioiminen esim. toiminnan suunnittelussa oli helpompaa. Aikaisemmin oli vähemmän aikaa huomioida lapsia yksilöllisesti, koska toimittiin isoissa ryhmissä.

Kokemukset pienryhmätoiminnan vaikutuksista yhteistyöhön vanhempien kanssa jakautuivat kahtia. Alle 3-vuotiaiden ryhmän työntekijät kokivat yhteistyön oman pienryhmänsä lasten vanhempien kanssa syventyneen. Toisten lasten vanhempien kanssa yhteistyö oli säilynyt ennallaan. Vastaajat, jotka työskentelevät isompien lasten kanssa, eivät kokeneet pienryhmätoiminnan muuttaneen kohtaamisia vanhempien kanssa. He kuitenkin mainitsivat, että tiesivät hakutilanteessa parhaiten niiden lasten päivästä, joiden kanssa olivat olleet. Yksi työntekijä ei ollut vastannut yhteistyötä koskevaan kysymykseen.

8.3 Pienryhmätoiminnan vaikutukset lapsiin

Viisi vastaajaa koki, että pienemmässä ryhmässä lapset ryhmäytyivät, ja ryhmään syntyi ns. me-henki. Lapset leikkivät usein oman ryhmänsä lasten kanssa ja pitivät omiensa puolta. Puolet vastaajista mainitsi leikin rauhoittuneen, ja kolmen vastaajan mielestä riitoja oli vähemmän tai niiden selvittely oli helpompaa. Kaksi vastaajaa oli huomannut, että lapset olivat rohkaistuneet ja uskalsivat näyttää tunteitansa, koska ryhmä oli tuttu. Joskus sattui niin, ettei lapselle löytynytäkään ryhmästä kaveria. Tämän mainitsi vastauksissaan viisi työntekijää.

Lasten omatoimisuus lisääntyi viiden vastaajan mielestä, koska aikuisella oli enemmän aikaa tukea ja kannustaa lasta. Yksi vastaajista näki omatoimisuuden lisääntyneen myös siten, että esim. pukeutumistilanteissa aikuisen käydessä wc:ssä ja puke-massa, lasten oli toimittava itsenäisesti hetken aikaa. Pienessä ryhmässä aratkin lapset rohkaistuivat ja lapset pääsivät osallisiksi toiminnan suunnitteluun ja toteutukseen. Yksi vastaaja oli sitä mieltä, että ryhmän koolla ei ollut vaikutusta. Hän perusteli vastaustaan seuraavasti: *”Jos hoitaja sallii lasten tehdä ja kokeilla, niin omatoimisuus lisääntyy ryhmässä kuin ryhmässä”*

Pienissä ryhmissä toimiminen oli parantanut ryhmän hallintaa. Seitsemän vastaajaa koki melun vähentyneen. Yksi vastaajista mainitsi melun vähentyneen myös siksi, että aikuisten keskinäisen puhe oli vähentynyt. Tilojen tehokas hyödyntäminen niin, että ryhmällä oli rauhallinen paikka toimia, oli rauhoittanut neljän vastaajan mielestä päiväkodin arkea. Yhden vastaajan mielestä pienestäkin ryhmästä syntyi melua, koska tilat eivät olleet päiväkotikäyttöön tarkoitettuja, ja kaikuminen oli ongelma. Vaikeana yksi vastaaja koki tilanteen, jossa yksi lapsista käyttäytyi haastavasti. Tällöin työntekijän oli keskityttävä kyseiseen lapseen, ja ryhmän muut lapset jäivät huomiotta.

8.4 Vanhempien kokemuksia omahoitajuudesta alle 3-vuotiaiden ryhmässä

Yhdeksästä palautuneesta kyselylomakkeesta kuudessa vastaajana oli äiti, ja kolmessa oli vastaajana molemmat vanhemmat. Kaikki kertoivat saaneensa päiväkodilta tiedon siitä, että pienten ryhmässä toteutettiin omahoitajuus -työmenetelmää. Kolme vastaajaa mainitsi saaneensa tietoa toimintamuodosta juuri lapsensa omalta hoitajalta. Tietoa oli saatu ennen toimintakauden alkua, hoitoon tutustuessa, hoidon alettua ja vanhempainillassa. Viisi vastaajaa oli kokenut saamansa tiedon riittävänä, ja kaksi vastaajaa olisi toivonut tietoa enemmän ennen hoidon alkua. Yksi vastaaja ei ottanut kantaa tiedotuksen riittävyyteen.

Perheistä neljällä ei ollut kokemusta päivähoidosta omahoitajuutta edeltäneeltä ajalta. Viisi vastaajaa ilmoitti aikaisemmasta kokemuksesta. Omahoitajuutta edeltäneestä päivähoidosta kokemusta oli tullut Ruusulaakson päiväkodista kahdella perheellä ja jostain muusta päiväkodista yhdellä perheellä. Kaksi perhettä oli saanut omahoitajuudesta kokemusta Ruusulaaksosta ja lisäksi jostain toisesta päiväkodista.

Vastaajilta kysyttiin, mitä mieltä he ovat siitä, että lapsen hoidosta vastasi pääsääntöisesti vain yksi aikuinen. Kaikki yhdeksän vastaajaa olivat sitä mieltä, että käytäntö oli hyvä. Yksi vastaaja kommentoi asiasta näin: *”Pelkästään positiivista mieltä”*. Kolmella vastaajalla oli tunne, että aikuinen tiesi lapsen asiat hyvin, ja lapsi sai yksilöllistä hoitoa. Sujuvasta viestittelystä päiväkodin ja kodin välillä mainitsi kolme vastaajaa. Omahoitajuus oli yhden vastaajan mielestä rauhoittanut tulo- ja lähtötilanteita. Yhdessä vastauksessa mainittiin, että lapsesta huomasi heti, jos omahoitaja ei ollut jostain syystä ollut töissä.

Kommunikointi omahoitajien kanssa koettiin sujuvaksi. Niin positiivisista kuin negatiivisistakin asioista voitiin keskustella omahoitajan kanssa avoimesti. Omahoitajalta sai päivän kuulumiset hakutilanteessa, ja jos omahoitaja ei ollut enää paikalla, oli lapsesta jätetty viesti toiselle hoitajalle. Vanhemmille välittyi tunne, että lapsesta pidettiin ja hänestä oltiin kiinnostuneita. Yksi vastaajista kehui omahoitajaa ja koko henkilökuntaa joustavaksi. Hänen mukaansa henkilökunta huomioi perheen tarpeet todella hyvin ja toimi yhteisten sopimusten mukaan lapsen ja perheen parhaaksi.

Omahoitajuus oli vaikuttanut vastaajien mukaan positiivisesti lapsiin ja perheen arkeen. Seitsemän vastaajaa kertoi lapsen jääneen mielellään hoitoon. Omahoitajalla oli aikaa lapselle, ja lapsen touhuista päivän aikana sai paremmin tietoa kuin aikaisemmin. Jos lapsi jäi itkien hoitoon, voi vanhempi hyvillä mielin luovuttaa lapsen tutun hoitajan syliin. Yksi vastaaja totesi hoitoon jäämisen olevan vaikeaa, jos omahoitajalla oli sijainen. Hoidosta haettaessa lapset olivat yleensä iloisia, joskin yksi vastaaja kertoi, että ikävä saattoi joskus purkautua pelleilynä ja kiukutteluna. Hoitopäivän jälkeen lapsi käyttäytyi vastaajien mielestä normaalisti. Yleensä lapsi iloisena jaksoi vielä leikkiä ja touhuilla, joskus oli alkuun kiukkuinen. Yksi vastaaja mainitsi, että pieni lapsi saattoi tarvita vanhemman turvallista syliä, ennen leikkien aloittamista. Hoitopäivän äänet ja leikit ovat pienelle lapselle iso ponnistus, ja siksi lapsi voi hakeutua leikkimään omassa rauhassa, kuten yhdestä vastauksesta kävi ilmi.

Yksi vastaaja mainitsi huomanneensa, että toimiminen pienissä ryhmissä, oli rauhoittanut toimintaa ja vähentänyt melua. Lapsen turvallisuuden tunne oli lisääntynyt, eikä lasta jännittänyt tai pelottanut hoitoon tulo. Yksi vastaajista kuvasi muutosta näin: *”Kaaos on vaihtunut järjestykseen, mikä näkyy lapsen käyttäytymisessä.”* Lapsen oli helpompi ennakoida päivän kulkua, ja hän sai hoitopäivän aikana riittävästi tekemistä

ja unta. Pienten ryhmän ja päiväkodin muukin henkilökunta sai vastaajilta kiitosta lastensa hyvästä hoidosta. Yksi vastaajista toivoikin ihanalle Ruusulaaksolle ja sen työntekijöille ” *sylin täydeltä ruusuja*”.

9 PÄÄTELMÄT JA POHDINTA

9.1 Tutkimustulosten tarkastelu

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli tuoda esille, miten Ruusulaakson päiväkodin työntekijät ovat kokeneet pienryhmätoiminnan. Alle kolmevuotiaiden ryhmässä toteutetaan omahoitajuus työmenetelmää, joten samalla myös kokemuksia omahoitajuudesta saatiin selville. Vanhempien kokemuksia selvitettiin omahoitajuuden näkökulmasta.

Henkilökunnan kokemus pienryhmätoiminnasta oli saatu yhtä työntekijää lukuun ottamatta Ruusulaakson päiväkodista pilottitoiminnan alettua. Valmistautuminen pienryhmätoimintaan oli toisten mielestä tapahtunut kiireellä kesken kauden eikä erityisiä valmisteluja ollut. Moni mainitsi erään lastentarhanopettajan vierailleen päiväkodilla kertomassa, mitä pienryhmätoiminta on käytännössä. Häneltä saamien tietojen perusteella oli käyty suunnittelemaan, miten lapset jaetaan ryhmiin, miten toimintaa porrastetaan ja tiloja käytetään, sekä mitkä ovat työntekijöiden vastualueet. Kaiston (2010) tekemässä tutkimuksessa vastaajat kokivat, että työntekijöitä olisi koulutettava pienryhmätoimintaan ennen toiminnan aloitusta.

Ennakoasenteet pienryhmätoimintaa kohtaan olivat suurelta osin negatiivisia. Epäiltiin menetelmän toimivuutta käytännössä. Työntekijöitä pohditutti ajan riittäminen taukoihin ja työn suunnitteluun, työntekijöiden sairastumiset sekä työn muuttuminen yksinäiseksi. Samankaltaisia ennakoajatuksia nousi Pekkalan (2013) tekemässä tutkimuksessa pienryhmäpedagogiikan eduista ja haasteista. Ruusulaakson päiväkodissa muutos sinänsä mietitytti, koska päiväkodissa oli aikaisemminkin jouduttu sopeutumaan muutoksiin, kuten henkilökunnan vaihdoksiin ja päiväkodin muuttoon eri tiloihin. Työntekijät näkivät muiden työnyhteisön jäsenten suhtautuvan menetelmään positiivisesti ja sitoutuvan työhönsä. Osa oli sitä mieltä, että toiset ovat sitoutuneempia kuin toiset eli kaikki eivät ehkä toteuta pienryhmätoimintaa yhtä tunnollisesti.

Kysyttäessä pienryhmätoiminnan vaikutuksista omaan työhön, nousi esille sekä positiivisia että negatiivisia asioita. Työn suunnittelun osa koki jopa helpottuneen, koska

sama suunnitelma toteutettiin useammalle ryhmälle. Toiminnan voi suunnitella ryhmän koon ja lasten tarpeiden mukaisesti. Toisaalta suunnitteluun oli vastaajien mielestä vähemmän aikaa kuin ennen pienryhmätoimintaa. Myös Mäenpään ja Niemisen (2013) sekä Pekkalan (2013) tutkimuksissa tuli esille suunnitteluajan riittämättömyys. Vaskivuoren ja Vanhatalon (2012) tutkimuksessa taas toiminnan suunnittelu ja valmistelu koettiin vaativana, koska aikuinen työskenteli pienryhmässä yksin.

Pienryhmätoiminnassa kaikki pääsevät toteuttamaan toimintaa, ja suunnittelussa saa käyttää omaa ammattitaitoaan ja hyödyntää vahvuuksiaan. Ryhmän koko on vaikuttanut positiivisesti työn toteutukseen. Työ koettiin joustavaksi ja vapaaksi, ja kiireen tunne oli vähentynyt. Vastaajat kokivat, että lapset tulevat läheisemmiksi ja kuulluksi paremmin. Lapsen yksilöllinen huomioiminenkin on helpompaa, kun lapsen tuntee paremmin ja voi vastata lapsen toiveisiin ja tarpeisiin. Aikaisemmin ei ollut tarpeeksi aikaa, koska ryhmässä oli samanaikaisesti ohjattavana enemmän lapsia. Samansuuntaisia tuloksia olivat saaneet myös Mäenpää ja Nieminen (2013), Vaskivuori ja Vanhatalo (2012) sekä Salminen ja Tynnen (2009) tutkimuksissaan. Läsnaolon lisääntymisen yhdeksi syyksi puolet vastaajista mainitsi aikuisten välisen keskustelun vähentymisen. Pienryhmässä ei ole muita aikuisia houkuttelemassa keskusteluun, mikä vie huomion pois lapsista.

Yhteistyö vanhempien kanssa oli muuttunut tiiviimmäksi alle kolmevuotiaiden ryhmässä, jossa toteutetaan omahoitajuutta. Työntekijät kokivat oman pienryhmänsä vanhempien tulevan tutummiksi, ja yhteistyön muuttuneen läheisemmäksi ja tiiviimmäksi kuin aikaisemmin. Muiden lasten vanhempien kanssa yhteistyö oli säilynyt entisenlaisena. Muiden ryhmien henkilökunnan mielestä kohtaamiset vanhempien kanssa olivat säilyneet samanlaisina kuin ennen pienryhmätoimintaa. Vastauksissa mainittiin huonona puolena se, ettei kaikista lapsista osaa hakutilanteessa kertoa päivän kuulumisista yhtä tarkasti kuin oman ryhmänsä lapsista. Yhdessä vastauksessa tuli esille, että lapsista tulisi olla kirjoitettuna viestilaput, joissa kerrotaan päivän kuulumiset.

Pienryhmätoiminnan myötä työssä jaksaa paremmin, koska ryhmän hallinta on helpompaa. Melu on vähentynyt, ja tilojen jakaminen on rauhoittanut toimintaa. Jaksamiseen vaikuttavat myös työntekijöiden väliset kemit. Pienryhmän asioiden ja aikuisten kuulumisten sekä toiminnan suunnittelun kannalta tärkeiksi ovat nousseet ryhmän työntekijöiden tiimipalaverit. Myös työssä jaksamista heikentäviä puolia nousi vasta-

uksista. Kuormittavana koettiin se, ettei ole riittävästi aikaa suunnitella toimintaa eikä ehdi pitää taukoja, koska on aina kiinni lapsiryhmässä. Työntekijöiden erilaiset tavat sitoutua pienryhmätoimintaan saattavat myös vaikuttaa työssä jaksamiseen. Varahoitolapset pienten ryhmässä ja omat välttämättömät menot koettiin myös työtä kuormittavina tekijöinä.

Vastaajat kokivat, että pienryhmätoiminnan kautta ryhmä muodostuu tiiviiksi, ja lasten leikit sujuvat paremmin kuin suuressa ryhmässä. Riitely oli vähentynyt tai riitojen selvittely helpottunut. Pienissä ryhmissä lapset ovat rohkaistuneet, ja aratkin lapset uskaltavat sanoa mielipiteensä. Pekkalan (2013) tutkimuksessa nousi myös esille lasten uskallus toimia omana itsenään pienryhmätoiminnan myötä. Tekemäni kyselyn vastauksista tuli esille se, että on tilanteita, jolloin kaikille pienryhmän lapsille ei löydy leikkikaveria. Tällainen tilanne voi syntyä esimerkiksi silloin, jos joku ryhmän lapsista on sairaana tai kaveri on toisessa ryhmässä.

Lasten omatoimisuuden nähtiin lisääntyneen pienryhmätoiminnan myötä, koska aikuisella on enemmän aikaa tukea ja kannustaa lasta. Toisaalta omatoimisuuden lisääntymiseen koettiin vaikuttavan sen, että ryhmässä on vain yksi aikuinen, jolla ei välttämättä ole mahdollisuutta olla joka hetki neuvomassa ja auttamassa. Pienryhmissä toimiminen on myös mahdollistanut lasten ottamisen osallisiksi toiminnan suunnitteluun ja toteutukseen. Lapset ehdottivat mm. leikkejä ja ideoita askarteluun.

Useaan otteeseen vastauksista kävi ilmi, että pienryhmätoiminnan seurauksena melu on vähentynyt ja rauhallisuus toiminnassa lisääntynyt. Esimerkkinä mainittiin ruokailutilanteiden olevan rauhallisempia kuin aikaisemmin. Myös muissa tarkastelluissa tutkimuksissa (esim. Kaisto 2010, Mäenpää & Nieminen 2013) oli huomattu melun vähentyneen ja päiväkodin arjen rauhoittuneen. Vaikka ryhmän hallinta todettiin helpommaksi pienissä ryhmissä toimiessa, koettiin ongelmalliseksi mm. tilanne, jossa joku lapsista käyttäytyy haasteellisesti. Muut ryhmän lapset joutuvat selviytymään itsenäisesti, kun aikuisen huomio kohdistuu yhteen lapseen. Työntekijän sairastuminen tai muu poissaolo töistä asettaa myös haasteita. Jos sijaista ei ole, ryhmän lapset on jaettava muihin ryhmiin. Tämä vaikuttaa kaikkien toimintaan, niin aikuisten kuin lastenkin.

Vanhemmilta kysyttiin kokemuksia omahoitajuudesta alle kolmevuotiaiden ryhmässä. Enemmistö vastaajista koki tiedotuksen omahoitajuudesta olleen riittävää. Toisaalta osa olisi toivonut saavansa tietoa menetelmästä enemmän ennen hoidon alkua. Tietoa toiminnasta oli pääosin saatu hoidon jo alettua omahoitajalta tai vanhempainillassa.

Neljällä perheellä oli kokemusta omahoitajuutta edeltäneestä toiminnasta päiväkodissa. Kolmen perheen lapsi tai lapset olivat olleet hoidossa aikaisemmin jossain muussa päiväkodissa. Tutkimuksen kannalta on hyvä, että osalla vastaajista oli mahdollisuus verrata omahoitajuutta toisenlaiseen toimintamalliin. Silloin mielipiteet eivät jää vain tuntumaksi, vaan on todellisuudessa nähnyt tai kokenut eroavaisuudet toimintamallien välillä.

Kaikki vastaajat pitivät omahoitajuutta hyvänä menetelmänä. Heidän mielestään omahoitajalla on enemmän aikaa lapselle, ja lapsella on hoidossa turvallinen olo. Lapsi saa yksilöllistä hoitoa, kun aikuinen tietää lapsen asiat hyvin. Melun koettiin vähentyneen ja toiminnan selkiytyneen. Myös viestin kulku on parantunut omahoitajuuden myötä, ja vanhemmat kokivat saavansa paremmin tietoa päivän tapahtumista kuin aikaisemmin. Vastaajat kertoivat lapsen jäävän mielellään hoitoon. Tähän vaikuttanee se, että tulo- ja lähtötilanteet olivat rauhoittuneet entiseen verrattuna. Hoitopäivän jälkeen lapsi oli usein iloinen ja aktiivinen. Vastauksissa mainittiin, että joskus alkuun lapsi saattoi olla vähän kiukkuinen. Joku mainitsi, että yleensä lapsella oli kova nälkä. Ehkä kiukkukin johtui nälästä tai voi olla, että ikävä purkautui kiukkuna.

Vanhemmat pitivät henkilökuntaa joustavana ja auttavan perhettä, jos ilmenee ongelmia. Heidän mielestään lapsi on päiväkodissa pidetty, ja hänestä ollaan kiinnostuneita. Lapselle omahoitaja on tärkeä, ja vanhemmat voivat luottavaisin mielin jättää lapsen hoitoon. Lapsen kiintymisestä omahoitajaan kertoo esim. se, että lapsesta näkee heti, jos omahoitaja ei ole ollut töissä, ja ryhmässä on ollut sijainen. Vanhemmilta saatujen tulosten kanssa yhteneviä tuloksia oli Purtsen (2010) tekemässä tutkimuksessa. Putnanen tutki työntekijöiden ja vanhempien tyytyväisyyttä ja mielipiteitä omahoitajuudesta. Hänen saamissaan tuloksissa kävi mm. ilmi, että vanhemmat kokivat työntekijän olevan aidosti kiinnostunut lapsesta ja huomioivan lapsen yksilöllisesti. Sekä vanhemmat että työntekijät kokivat kodin ja päiväkodin välisen yhteistyön helpommaksi omahoitajuuden myötä.

9.2 Tutkimuksen luotettavuus ja eettiset kysymykset

Tein kyselyn Ruusulaakson päiväkodin henkilökunnalle ja pienten ryhmän lasten vanhemmille. Toimitin kyselyt kirjekuorissa päiväkodille, ja jaoin ne jokaisen ryhmän työntekijöille. Vanhempien kyselyt annoin henkilökunnalle jaettaviksi lasten koteihin. Kyselyissä oli saate, jossa kerrottiin osallistumisen vapaaehtoisuudesta ja siitä, että kenenkään henkilöllisyys ei paljastu missään tutkimuksen vaiheessa. Täytetyt kyselyt toimitettiin suljetuissa kirjekuorissa johtajan toimistoon, josta hain ne sovittuna ajankohtana. Eskola ja Suoranta (1999, 56) korostavat tutkijan velvollisuutta kertoa tutkitavalle vastaamisen vapaaehtoisuudesta sekä luottamuksellisuuden ja anonymiteetin säilyttämisestä tietoja julkaistaessa.

Luotettavuutta lisää se, että kenelläkään muulla kuin minulla ei ollut mahdollisuutta nähdä vastauksia. Saatuaani täytetyt kyselyt takaisin, olen säilyttänyt niitä kotonani sellaisessa paikassa, josta niitä ei kukaan toinen voi saada käsiinsä. Varmistaakseni ymmärtäneeni vastausten sisällön, luin aineiston useaan kertaan läpi, tein merkintöjä ja vertailin vastauksia keskenään. Tämä voi lisätä tutkimuksen luotettavuutta. Aineiston keruumenetelmä saattaa myös vaikuttaa luotettavuuteen. Kyselyssä kysymystenasettelu voi olla sellainen, että vastaaja ei välttämättä ole ymmärtänyt kysymystä oikein. Ehkä olisi joitakin kysymyksiä pitänyt tarkentaa enemmän. Kyselyn huonona puolena on, ettei vastaajalle voi esittää tarkentavia lisäkysymyksiä. Vanhempien ja suurelta osin myös henkilökunnan vastauksissa oli paljon tietoa. Oli joitakin vastauksia, joissa vastaukset olivat melko suppeita. Tällöin analysoija joutuu tekemään omia tulkintoja, eivätkä ne välttämättä ole oikeita.

Kyselyn tulokset kertovat Ruusulaakson henkilökunnan ja lasten vanhempien kokemuksista, mutta niillä ei voi kuvata kokemuksia yleisellä tasolla. Kuitenkin tarkkailtuani muiden tekemiä tutkimuksia pienryhmätoiminnasta ja omahoitajuudesta huomaan, että tulokset ovat samankaltaisia. Saamani tulokset saavat vahvistusta saamaa aihetta tarkastelleista tutkimuksista (ks. Eskola & Suoranta 1999, 213).

9.3 Oma pohdinta ja jatkotutkimusaiheet

Työskentelin Ruusulaakson päiväkodissa toimintakauden 2012–2013. Olin tuolloin lastentarhanopettajana esiopetusryhmässä. Pienryhmätoiminnan pilottikokeilu alkoi tammikuussa 2013, joten olin mukana aloittamassa toimintaa. Menetelmä oli itselleni ja muille työntekijöille uusi, ja moni asia piti opetella kokeilemalla.

Kevään 2013 aikana mielessäni alkoi itää ajatus lastentarhanopettajan pätevyyden hankkimisesta aikaisempaan tutkintooni (sosionomi amk), ja syksyllä hain yhteishaus-
sa koulutukseen. Jo hakuvaiheessa mietin opinnäytetyön aihetta. Koska omat koke-
mukseni pienryhmätoiminnasta olivat positiivisia, ja olin kuullut sekä positiivista että
negatiivista palautetta pienryhmätoiminnasta ja omahoitajuudesta, halusin tutkia asiaa.
Ruusulaakson päiväkoti valikoitui tutkimuskohteeksi pilottihankkeessa mukana olon
ja osin tuttuuden vuoksi.

Olen edennyt nopealla aikataululla, koska tavoitteenani on saada opinnot päätökseen
mahdollisimman pian ja palata työelämään. Teoriaosuus oli lähes valmiina ennen
maaliskuussa alkanutta varhaiskasvatuksen harjoittelujaksoa. Myös kyselyt palautui-
vat minulle maaliskuun alkuun mennessä. Kyselyjen läpi käyminen ja kirjalliseen
muotoon saattaminen tapahtuivat työharjoittelun aikana.

Olin yllättynyt, että kyselyihin oli paneuduttu ja myös siitä, että vanhempien kyselyjä
palautui niin monta. Jos harjoitteluni olisi ollut myöhemmin, minulla olisi ollut aikaa
käydä haastattelemassa henkilökuntaa tai havainnoida toimintaa. Silloin olisin saanut
varmasti lisää aineistoa tutkimukseeni. Mielestäni vastaajat olivat ymmärtäneet kysy-
mykset ja toivat vastauksissaan esille omia kokemuksiaan ja mielipiteitään. Mietin,
vaikuttiko työntekijän päivähoidon työkokemus pienryhmätoimintaan tai omahoita-
juuteen suhtautumiseen. Vastauksia tarkastellessa huomasi, että työntekijöillä, jotka
olivat olleet yli kymmenen vuotta alalla, oli aistittavissa vastauksissa enemmän nega-
tiivisia tunteita kuin alle kymmenen vuotta alalla työskennelleillä.

Henkilökunnan vastauksissa nousi vahvasti esille se, ettei toiminnan suunnittelulle ole
riittävästi aikaa ainakaan lastenhoitajilla. Olisi mielenkiintoista tutkia työntekijöiden
ajankäyttöä ja työn suunnittelua päiväkodeissa, joissa on työmenetelminä omahoita-

juus ja/tai pienryhmätoiminta. Pienryhmätoiminnan aloituksesta oltiin osin sitä mieltä, ettei tietoa ollut tarpeeksi, ja toimintaan lähdettiin kiireellä. Lamminpää ja Vuorenmaa (2013) ovat laatineet oppaan pienryhmätoiminnan käynnistämisestä. Olisiko tällaisesta oppaasta tai koulutuksen määrää lisäämällä voitu vaikuttaa joidenkin työntekijöiden suhtautumiseen sekä käytäntöjen kehittämiseen siten, että aikaa jäisi myös toiminnan suunnitteluun ja paperitöihin?

Kokemukseni pienryhmätoiminnasta ovat positiivisia ja mielestäni siinä on enemmän hyvää kuin huonoa. Mikään työmenetelmä ei ole täydellinen, ja pienryhmätoimintaa-kin voi soveltaa omalle ryhmälle ja päiväkodille sopivaksi. Opinnäytetyöprosessi vahvisti omaa näkemystäni pienten ryhmien hyödyllisyydestä. Opinnäytetyötäni varten lukemani aineisto ja tekemäni tutkimuksen tulokset antavat perusteluja sille, miksi päiväkotien ryhmäkokoja pitäisi pienentää. Uskonkin, että jatkossa lastentarhanopettajana kiinnitän enemmän huomiota toiminnan suunnittelussa ryhmän kokoon.

Huomattavana seikkana tuloksista ilmeni työntekijöiden väliset keskustelut, jotka saattavat keskeyttää tai häiritä toimintaa. Toisille työntekijöille tulisi toiminnan aikana viestiä vain todella välttämättömät asiat, eikä viedä aikaa ja huomiota lapsilta. Joillakin vastanneista vanhemmista ei ollut ennestään tietoa siitä, että Ruusulaakson päiväkodissa toimitaan pienryhmissä ja toteutetaan omahoitajuutta. Olisi ehkä paikallaan pohtia, miten tällaista tietoa tuodaan asiakkaiden ulottuville, koska tiedolla voi olla vaikutusta perheen pohtiessa hoitojärjestelyjä.

LÄHTEET

Antikainen, A., Rinne, R. & Koski, L. 2013. Kasvatussosiologia. 5. uudistettu painos. Juva: Bookwell Oy

Bardy, M., Salmi, M. & Heino, T. 2001. Mikä lapsiamme uhkaa? Suuntaviivoja 2000-luvun lapsipoliittiseen keskusteluun. Saarijärvi: Gummerus Kirjapaino Oy.

Eskola, J. & Suoranta, J. 1999. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy

Heikka, J., Hujala, E., Turja, L. & Fonsén, E. 2011. Lapsikohtainen havainnointi ja arviointi varhaiskasvatuksessa. Teoksessa Hujala, E. & Turja, L. (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. Juva: WS Bookwell Oy, s. 54–66

Huttunen, E. 1988. Lapsen käyttäytyminen ja kasvuympäristö. 1. osa: Perhe ja päivähoito kasvuympäristönä. Joensuu: Yliopiston monistuskeskus.

Janouch, K. 2007. Lasten kanssa. Odotusajasta murrosikään. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.

Jarasto, P. & Sinervo, N. 1997. Alle kouluikäisen lapsen maailma. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Jauhiainen, R. & Eskola, M. 1994. Ryhmäilmiö. Perustietoa ryhmän käytöstä sosiaalityöhön sovellettuna. Juva: WSOY:n graafiset laitokset.

Juusola, M. 2011. Vahvaksi rakastetut lapset. 1. painos. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.

Kalland, M. 2012. Päivähoito kiintymyssuhdeteorian valossa. Teoksessa Sinkkonen, J. & Kalland, M. 2011. (toim.) Varhaislapsuuden tunnesiteet ja niiden suojeleminen. 1.-2. painos. Helsinki: Sanoma Pro Oy, s. 141–171.

Kalliala, M. 2011. Kato mua! Kohtaako aikuinen lapsen päiväkodissa? Tallinna Raamatutrukikoda: Oy Yliopistokustannus, HYY Yhtymä.

Karikoski, H. & Tiilikka, A. 2011. Eheä kasvunpolku – haaste yhteisölle. Teoksessa Hujala, E. & Turja, L. (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. Juva: WS Bookwell Oy, s. 77–92.

Karila, K. & Nummenmaa, A. R. 2001. Matkalla moniammatillisuuteen. Kuvauskohteenä päiväkotia. 1. p. Juva: WS Bookwell Oy.

Kauppi, U. 2001. Päivähoitoa täydellä teholla. KuntaSuomi 2004 -tutkimuksia nro 31. 1. painos. Helsinki: Kuntatalon paino.

Keltikangas-Järvinen, L. 2008. Temperamentti. Ihmisen yksilöllisyys. Juva: WS Bookwell Oy.

Keltikangas-Järvinen, L. 2010. Sosiaalisuus ja sosiaaliset taidot. Juva: WS Bookwell Oy.

Keltikangas-Järvinen, L. 2012. Pienen lapsen sosiaalisuus. EU: WSOY

Keskinen, S. 2003. Päivähoito hyväksi tytöille ja pojille? Teoksessa Sinkkonen, J. (toim.) Pesästä lentoon. Kirja lapsen kehityksestä kasvattajalle. Vantaa: Dark Oy, 218–237.

Koivunen, P-L. 2009. Hyvä päivähoito. Työkaluja sujuvaan arkeen. Juva: WS Bookwell Oy.

Lounassalo, J. 2001. Pienten lasten päivähoidon kehitys ja perhepolitiikka. Teoksessa Helenius, A., Karila, K., Munter, H., Mäntynen, P. & Siren-Tiusanen, H. Pienet lapset päivähoidossa. Alle kolmivuotiaiden varhaiskasvatuksen perusteita. Juva: WS Bookwell Oy, s. 218–253.

Lund, T., Latvala, E., Peltola-Helin, J., Raitio, U. & Tuominen, S. 2003. Miten Soukankujan päiväkodissa autetaan lasta kasvamaan. Teoksessa Sinkkonen, J. (toim.) Pesästä lentoon. Kirja lapsen kehityksestä kasvattajalle. Vantaa: Dark Oy, s. 238–256.

Mikkola, P. & Nivalainen, K. 2011. Lapselle hyvä päivä tänään. Näkökulmia 2010-luvun varhaiskasvatukseen. 5. painos. Saarijärven Offset Oy.

Munter, H. 2001. Lapsi aloittaa päivähoiton. Teoksessa Helenius, A., Karila, K., Munter, H., Mäntynen, P. & Siren-Tiusanen, H. Pienet lapset päivähoitossa. Alle kolmivuotiaiden varhaiskasvatuksen perusteita. Juva: WS Bookwell Oy, s. 35–63.

Ojala, M. 1993. Varhaiskasvatuksen perusteita ja haasteita. 4. uudistettu painos. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Peltonen, H. 2004. Kasvattajana sosiaali- ja terveysalan ammattiteissa. 4. uudistettu painos. Tampere: Tammer-Paino Oy.

Reunamo, J. 2007. Tasapainoinen varhaiskasvatus. Erilaisia tapoja suhtautua muutokseen. 1. painos. WSOY Oppimateriaalit Oy.

Salminen, E. & Tynninen, K. 2011. Omahoitajana päiväkodissa – Omahoitajuus pedagogisena työmenetelmänä. 1. painos. Saarijärvi: Saarijärven Offset Oy.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällön analyysi. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Vilén, M., Leppämäki, P. & Ekström, L. 2002. Vuorovaikutuksellinen tukeminen sosiaali- ja terveysalalla. Juva: WS Bookwell Oy.

Internet:

Laki lasten päivähoitosta 19.1.1973/36

Asetus lasten päivähoitosta 16.3.1973/329

Heikkilä, M., Välimäki, A-L. & Ihalainen, S-L. 2005. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus.

<http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/77129/Varhaiskasvatussuunnitelmanperusteet.pdf?sequence=1>. Viitattu 5. ja 11.2.2014.

Kouvola kaupunki. Hyvinvointipalvelut. Pedagoginen pienryhmätoiminta varhaiskasvatuksessa.

<http://www.kouvola.fi/material/attachments/hyvinvointipalvelut/esitteet/MqzBlpnwr/Pienryhmatoiminta.pdf>. Viitattu 17.2.2014.

<http://www.lansivayla.fi/artikkeli/277178-%E2%80%9Dsubjektiivisen-paivahoidon-rajaus-menee-lapi-eduskunnassa%E2%80%9D>. Viitattu 4.2.2014.

Theseus:

Kaisto, E. 2010. Omahoitajuus toimintatavaksi päiväkodissa. Opinnäyte. Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu.

http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/23114/kaisto_eeva_.pdf?sequence=1

Mäenpää, L. & Nieminen, K. 2013. Omahoitajuus työmenetelmänä päiväkodissa. Opinnäyte. Vaasan ammattikorkeakoulu.

http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/66610/Maenpaa_Laura.pdf?sequence=1

Pekkala, A. 2013. Pienryhmäpedagogiikan etuja ja haasteita päiväkodin henkilöstön kokemana. Opinnäyte. Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu.

http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/54228/Anne_Pekkala.pdf?sequence=1

Purtanen, E. 2010. Omahoitajuus päiväkodissa. Opinnäyte. Vaasan ammattikorkeakoulu.

<http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/22461/Omahoitajuus%20paivakodissa.pdf?sequence=1>

Salminen, E. & Tynninen, K. 2009. ”Sitä jaksaa paremmin” – omahoitajuus päiväkodissa. Opinnäyte. Laurea-ammattikorkeakoulu.

<http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/3633/Eija%20Salminen%20Kirsi%20Tynninen%20Oppari.pdf?sequence=1>

Vaskivuori, M. & Vanhatalo, M. 2012. Varhaiskasvattajien kokemuksia pienryhmätoiminnasta. Opinnäyte. Vaasan ammattikorkeakoulu.

http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/49868/Vaskivuori_Maija.pdf?sequence=1

Muut:

Esite Ruusulaakson päiväkodista.

Nikkanen, A. 2013. Pedagoginen pienryhmätoiminta. Puhe 21.5.2013.

Nikkanen, A. & Kettunen, A. 2012. Tiedote varhaiskasvatuksen pedagogisen pienryhmätoiminnan kehittämisestä.

HEI!

Opiskelen kymenlaakson ammattikorkeakoulussa ja teen opinnäytetyötäni. Aiheena on pienryhmätoiminta ja omahoitajuus Ruusulaakson päiväkodissa. Tarkoituksena on tutkia henkilöstön kokemuksia pienryhmätoiminnasta sekä vanhempien kokemuksia omahoitajuudesta. Ohessa on muutamia kysymyksiä, joihin toivon teidän vastaavan. Vastaaminen on vapaaehtoista, eikä vastaajan henkilöllisyys paljastu missään vaiheessa. Vastaattehan viimeistään keskiviikkoon 19.2.2014 mennessä. Vastauskuoret voitte toimittaa päiväkodin johtajan huoneeseen.

Ystävällisesti,

Laura Simola

KYSYMYKSET:

Lapsiryhmä, jossa työskentelette _____

Aikaisempi kokemus päivähoidosta ja pienryhmätoiminnasta?

Miten mielestänne pienryhmätoimintaan valmistauduttiin päiväkodissanne/ryhmässänne?

Millaisia ennakkoaajatuksia/-asenteita teillä oli pienryhmätoiminnasta?

Miten mielestänne työyhteisössä suhtaudutaan pienryhmätoimintaan?

Miten pienryhmätoiminta on vaikuttanut omaan työhönne? (Jos voitte, verratkaa aikaan ennen pienryhmätoimintaa.)

***työn suunnittelu**

***työn toteutus**

*työssä jaksaminen

* läsnäolo lasten kanssa

*lasten yksilöllinen huomioiminen

*yhteistyö/kohtaaminen vanhempien kanssa

Miten pienryhmätoiminta on vaikuttanut lapsiin? (jos voit, vertaa aikaan ennen pienryhmätoimintaa.)

*lasten keskinäinen vuorovaikutus (esim. leikki, riidat, kiusaaminen)

*lasten omatoimisuus ja osallisuus

*äänen käyttö ja yleinen järjestys

Muuta kerrottavaa

This image shows a blank sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

KIITOS VASTAUKSESTANNE!

HEI VANHEMMAT!

Opiskelen Kymenlaakson ammattikorkeakoulussa ja teen opinnäytetyötäni. Aiheena on pienryhmätoiminta ja omahoitajuus Ruusulaakson päiväkodissa. Tarkoituksena on tutkia henkilöstön kokemuksia pienryhmätoiminnasta sekä vanhempien kokemuksia omahoitajuudesta. Ohessa on muutamia kysymyksiä, joihin toivon teidän vastaavan. Mielipiteenne on arvokas lasten hoidon kehittämisen kannalta. Kyselyyn vastaaminen on vapaaehtoista, eikä vastaajan henkilöllisyys paljastu missään vaiheessa. Palauttakaa vastauksenne suljetussa kirjekuoressa päiväkodille viimeistään 19.2.2014.

Ystävällisesti,

Laura Simola

KYSYMYKSET:

Vastaaja: äiti _____ isä _____ molemmat _____

Mistä olette saaneet tietoa omahoitajuudesta? Onko tiedotus ollut mielestänne riittävää?

Onko teillä kokemusta pienryhmätoimintaa edeltäneestä toiminnasta päiväkodissa?

Ei _____ Kyllä _____ Päiväkotia _____

Mitä mieltä olette siitä, että lapsenne hoidosta vastaa pääsääntöisesti vain yksi hoitaja?

Millaisia kohtaamisenne omahoitajan kanssa ovat olleet?

(esim. henkilökemiat, viestittely, lapsen asioista keskusteleminen, erimielisyydet)

Miten omahoitajuus näkyy lapsenne ja perheenne arjessa? (Jos voitte, verratkaa aikaan ennen omahoitajuutta.) Voitte pohtia mm.

*onko hoitajalla aikaa lapselle/vanhemmille

*miten lapsi jää hoitoon/reagoi haettaessa hoidosta

*millainen lapsi on hoitopäivän jälkeen kotona

*millaista tietoa vanhemmille annetaan lapsen hoitopäivästä

* jne.

This image shows a single sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

Muuta kerrottavaa?

[illegible]

KIITOS VATAUKSESTANNE!